

NISAM

NATALIJA MILETIĆ

SADRŽAJ

Ulica dosadnih žena	3
Nisam	7
Bolji otrov	10
Gospođa koja se na očevu sprovodu smrtno zaljubljuje	14
Kupam ga	19
Kao nacrtan	22
Što ako umrem	25
Breakbeat	28
Aromaterapija	32
Voštane figure	36
Jeka je glasna	40
Vožnje	43
Što moje nikad ne zamišljaš	48
Kopanje	51
Mrtva hladna	56
Jesam	60
Nebo	62
O autorici	66
Impresum	67

ULICA DOSADNIH ŽENA

Mrak je došao brzo i ukrao mi minutu na koju sam računala. Samo bih jela juhe i nosila haljine. Očistila sam, napokon, prljavštinu iz pora nosa. Razmišljam o snijegu i slušam vrane. U slijepoj ulici ranosecesijskih njemačkih pročelja, prozori postojano uokviruju ženske profile. Jedan je moj. Ima i mačaka, psi i muškarci rjeđe gledaju kroz prozor. Okna su dupla. Između dva okvira debela je daska. Na nju stavljam jastučić, zbog laktova, a i zbog naleta vjetra kroz šuplju stolariju. Tamo niže niz cestu sigurno je zauzet okvir broj jedan. Njega zauzima gospođa Amalija. Ona je kao mlada mogla pojesti sve. Baš sve. Ima jak, markantan nos. Mama kaže da je sama jer se nikad nije pojavio onaj koji bi je mogao nahraniti. Na prozoru uvijek guli jabuke, kora u spirali pada na tanjurić. Rijetko ga otvara. Kada god imam apetit, mama mi prijete gojaznošću s broja jedan.

Umro nam je Zeko. Mama je isposlovala kredit za obnovu balkona zaštićenog konzervatorskim propisima. Razdragano je objavila poraz administracije, spjevavši odu svojoj upornosti i onda je vidjela da se Zeko ne miče. Nismo bili sigurni kako bi on podnio planirane radove, bio je jako plah i najčešće je boravio na balkonu koji se već godinama urušava. Mama mjesecima hoda po raznim uredima, skuplja formulare i papire, piše molbe i primjedbe. Sada napokon ima sve u svojim rukama. Kada stvari nisu onakve kakvim ih ona zamišlja, život postaje pakao. Njene križarske bitke uzrokuju žrtve, jednako se ponaša po pitanju načina slaganja lonaca na policu i po pitanju sigurnosnih uvjeta u stanu. Samo ja nisam po njezinom. Ne govorim kad netko može čuti. Zeku smo udomili od susjede kojoj je dosadio nakon tri dana. Bio je veličine dlana i volio je spavati u nečijoj cipeli. Jutros je u mojoj umro. Stavila sam ga u kutiju od tjestenine i bacila u kontejner.

Stupam na most, u kosu mi ulazi magla iz rijeke i frče je u bezbroj uvijenih zmija. Poput meduze sam, sve bih pretvorila u kamen. Pod dojmom nečeg sačuvanog iz davne primisli, koraćam po pločniku, gledam nisku rijeku, sprudove naplavljene trulim klipama, najlon vrećicama, kanalizacijski otvor uz kojeg peca ribič sjedeći na tronošcu. Vjetar me gura do stuba niz čije se plohe kližem po sluzavom lišću i udišem rijeku jer mi je sve bliža, veže se za mene kroz blato koje ostavlja kad se povuče u korito. U nju sipam melankoliju. Označavamo jedna drugu. Filter, cjedilo, rijeka i ja. Takva opet mogu u prozor na broju 5, treći u nizu, istaknut ocvalom bordurom i nizom ukrasnih opeka.

Majstori su zamazani i bučni, mama naprasita i zahtjevnja, život je nesnosan. Kovani dio

balkona besprijeckorno je obnovljen, ali zidani su zbrljali na nekoliko mjesta. Pravimo se da nisu jer ne želimo nastavljati agoniju obnove. Majka je spokojna, sadnice, lončanice i katalozi ratan namještaja krute joj dane. Taj mir neće potrajati.

Kad je mama iznijela plan saniranja plafona u dnevnoj sobi, umrla nam je Zeba. Našli smo je ukočenu na dnu krletke. Uletjela nam je u sobu prije nekoliko godina. Voljela je kljucati list zelene salate ili krišku jabuke zataknuće u rešetku kaveza. Puštali smo je da leti po sobi i nije nam smetalo što smo njezin izmet nalazili sasušćen na ormarima i iza komoda tek kada bismo generalno čistili kuću. Ponekad bi nam u vunanim vestama ostavljala mala bijela jaja. Ne možemo znati koliko je stara, možda joj je po prirodnim zakonima došao red. Plafon je poravnao neki poznanik pokojnog oca i onda ga, uz gajbu piva, prekrećio u toliko svjetloljubičasto da bih ga ja nazvala bijelim, kada bih htjela izgovoriti išta na glas. Majka je krletku obojila u bijelo i stavila u nju buket suhog cvijeća, po uzoru na modu *Burde* iz osamdesettećće. Ribale smo lajsne i štokove danima. Strepila je hoćemo li uništiti lazuru koja je ionako već godinama nevidljiva. Pticu sam u kutiji od kekca bacila u otpad.

Lazar je susjed na kraju ulice, u završnoj kući, povezuje svojim kutom našu i moguću sljedeću. Njegova je najveća. Uređena. Održavana. Sa slapom cvijeća u centralnoj udubini izvedenoj u lođu. On sjedi u prizemlju. Upoznala sam ga kad su počele uzbune. Sve nas je smjestio u svoj podrum. Tamo je čamila povijest njegove obitelji u besprijeckornom stanju. Samo predmeti. Na stol od orahovine stavio je satenski izvezeni stolnjak i za sve skuhaó sarmu. Kuckali smo i zveckali srebrnim priborom, mliječno bijelim porculanom i vješto izbrušenim kristalom. Srkalo se, mljackalo i odobralo. Sarma je bila vrhunska i tako smo svećanom večćerom počeli novu stranicu naše povijesti. Među nas žene, oznaćene predrasudom i pretpostavkom, uklopio se prirodno. Postao je punopravni ćlan okvira duž ulice. On je bio taj koji je imao najplavije i najveće oći. Tu smo večćer, dok je negdje iz daljine rikao top, gledali haljine, odijela i ukrase od svile, kadife, muslina, popelina i svih onih rijeći koje smo do tad vićdale samo u rječniku. Rekaó je da se nada da nam večćera nije posljednja, ali da valja u njoj tako uživati. Od tog dana stajala bih pored prozora i gledala ga satima. On je gledao mene, netremice, bez imalo sablazni. Nije mi pokazao kako frće sarme niti kako bi me ljubio, ali sam znala da je u pitanju ljubav. Susjedi su mislili da sam tako ćesto izvan prozorskog okvira zbog rata, zbog bombi, zbog ludosti oko nas. Nitko tada nije mogao misliti na sarmu ili ljubav, samo ja. Pojavio se netko s kim sam željela razgovarati. Nije sklanjao pogled od mog pogleda. Ali nije ni govorio. Nisam stručnjak za odnose s ljudima, ali ćinilo mi se da me netko oćkrio. Moja mama ga ne voli, kao ni nikog drugog doduše, ali njega posebno zbog tajne. On i otac jedini su preživjeli odmazdu, ostatak obitelji nestao je u ratu prije ovog,

po jarcima, logorima i stočnim vagonima. Samo su njih dvojica ostala naslijedivši netaknutu kuću na kraju ulice. Nitko ne zna kako.

Umro nam je i Mačak. Donio je krpelja iz parka kraj zgrade. Znao je odšetati preko balkona, ali uvijek bi se vraćao kad bi ogladnio. Našla sam ga u lođi ulaza, ležao je još poluživ kraj najzapišanijeg zida u gradu. Veterinar je rekao da nema šanse, otrovni nametnik već je odradio svoje. Cvilila sam nekoliko dana i nisam ni primijetila da je baš u to vrijeme mama nagovorila susjeda da joj zamijeni mali drveni prozor kupaonice u plastični, ne bi li se napokon mogla kupati, a da joj puše po leđima. Ovaj je put mama kutiju od cipela s lešinom bacila u kontejner.

Gospođa Dunger živi u središtu ulice. U kući za koju kažu da je nekad bila glazbena škola. Nema balkon pa vješa veš na štrik povezan koloturima od prvog do zadnjeg prozora. Ona taj veš vješa, preslaguje, skida, stavlja, pipka, veša ima uvijek iako živi sama. Kaže da voli dane kad ima vjetra i sunca jer je onda veš brzo suh. Za sreću je potrebno dvoje, kaže i uvijek se na to kiselo osmijehne. Uglavnom čeka sunce i vjetar, zbog sreće. Mama je ljubomorna na njena prsa, kaže da bi u nekom drugom vremenu sigurno bila mljekarica, a ovako je samo obična usidjelica. Moja je mama okrutna žena s dubokim borama oko usta i očiju. Ti usjeci ustrajno pohranjuju zlobu.

Mama je na neko vrijeme iscrpila strast za interijerne intervencije, pojačala je dozu Normabela, prebacila se na kulinarsku emisiju na *Trećem programu*, kaže da je umjetnička jako. Sva sreća da je tomu tako jer osim nas dvije više u kući nema tko umrijeti. Razmišljam svejedno kako je možda na mene došao red da nešto zaželim. Krevet mi je neudoban, zastori ofucani, a tepih potpuno neugledan. Želim jednu podnu lampu i tapete s crnim ljiljanima.

Ona sjedi u jednom prozoru dalje od mog. Uvijek je u dimu, ili onom iz lonca ili onom od cigarete. Nikad nisam shvatila zašto se skriva, svi je u prozoru vide, ali cigarete drži iza cigle koja se rasklimala ispod klupice prozora. Ne znam kako je otkrila tu ciglu i zašto se tog saznanja tako vjerno drži, iako nikakve prepreke za njeno nesmetano pušenje i posjedovanje cigareta ustvari nema. Pitam se je li ih ikada i bilo ili je to samo jedan od njenih načina da bude sama protiv svih, iako zapravo nije bitno ni s kim je, a još manje protiv koga. Osim po dimu, poznata je po slapu kose, gustom i sjajnom, usprkos nesretnom životu koji je mori.

Pomaknuli smo sat. Zima je. U pet sati nebo postaje mutno i tamnoplavozeleno. Kao rijeka iz pjesme. U njega uplovi dubina. Još bi trebao biti dan, a nije. Samo se smuti i produbi. Lagano se povijamo u leđima, nad svojim poslovima i tugama. U prozorima su sve sami

upitnici. Sebi palim dušicu. Majka kaže da izgledam kao bundeva u američkim filmovima.

Nada i Polona su u prozorima broj šest i broj sedam, jedna plete, druga hekla, nikada ih nisam srela na ulici. Za prvu kažu da je u mladosti bila lijepa, tanka kao omorika, duge kestenjaste kose, sigurnog koraka i sjajnih očiju. Kažu da nije znala razgovarati i da nije ni znala koliko je lijepa. Kažu da se na kraju spetljala s nekim starim jarcem, da je on s njom odradio krizu srednjih godina i da bez nje dandanas živi sretan obiteljski život. Ona je nakon toga, podbuhla i oronula, žalila jedino za svojom minulom ljepotom. To govore, ne znam je li istina, mene samo zanima za koga i što to vječno plete. Njezina priča mi je ionako na klimavim nogama, posebice ta usporedba s omorikom. Druga je jutrom uvijek na prozoru, lufta sobu i sebe, širom raskriljuje prozore i raširenih ruku duboko udiše. Misli da je prerano da je itko vidi. Danju je iza zatvorenog prozora, bez zavjesa, iza leđa joj se vidi veliki kristalni luster. Kada spominje Nadu, kaže da je mutavost spašava od mogućeg kurvarluka, ona misli da nitko ne bi jebao robu s greškom. Majka je sretna što ne govorim. Lijepo je znati da me barem zbog nečega voli. Kaže jedino te tvoj prozor može voljeti, kaže to ne podliježe ogovaranju.

Lazar lijepi tapetu u mojoj sobi. Poklonio mi je staro venecijansko ogledalo, da vidim ponekad koliko sam lijepa.

Armatura balkona nije dobro popravljena i mama pada skupa s ogradom, ciglom i stolicom od ratana. Sipa se gips s balkona i pada po cesti na koju se majka priljepljuje pravilno kao palačinka na dobro namašćenu tavu. U tom trenu zaljubljena djevojka na klupi zagrcne se jezikom svoga mladića i počinje ustrajno tuliti. Mladić se diže s klupe i viče: – Upomoć, upomoć! Ja znam da joj pomoći nema. Ne mogu je staviti u kartonsku kutiju i baciti.

NISAM

Traktori su danima prolazili kraj zgrade. U koloni. Na traktorima bakice i dedice; naši neprijatelji. Uz cestu stoje susjedi i pljuju. Pokoje hrabro dijete baci i kamen. Gledala sam ih kroz prozore čija su stakla zalijepljena u kvadrate smeđom i INA trakom, da se od detonacije ne rasipaju. Gledala sam, kao iz zatvora, kolonu. Želudac mi je trnuo, sunce je sijalo i bio je zaista krasan dan. Tada još nisam znala priču o pruži za Auschwitz uz koju su sve kuće imale zazidane prozore. Kažu da su ih ljudi sami zazidali.

Od toga smo dana bili slobodni, a mačka je u skloništu dobila buhe kojih se još dugo nismo riješili.

Koncept slobode nejasan mi je, jednako kao i koncept pripadnosti. Da sam ikad igdje pripadala, vjerojatno bih bila šovinstica. Moj osmijeh iza zuba skriva u čvor zapleten želudac.

U redu za žicu na skijalištu postalo je bitno od kuda si. Pa što ako smo Hrvati, rekla sam. Sestra me u čudu pogledala, kao da nisam normalna.

- Pa je l' nismo iz Hrvatske?
- Pa to ti ionako ništa ne znači.
- Pa što me onda tako gledaš?
- Ti zaista ništa ne razumiješ.

Sjećam se da je odjednom u razredu postalo bitno za koga navijaš; jedna i ja smo bili za jedne. Neki su šutjeli, nisu navijali. Puno ih je bilo za druge. Jedan je navijao za treće, samo da bude poseban, a to baš ništa nije značilo. Tada se u imeniku pojavila nova crta za ispunjavanje. Pitala sam mamu i tatu što ću napisati. Rekli su neka pišem što hoću. Kao da sam išta htjela. Onda je tata B rekao, tvoja mama se zove I, a tata J, pa si ti ništa. Nisam. Jesi, bome. Onda sam opet mamu pitala, a ona je rekla da šta pričam gluposti, pa šta ima veze ime, i ona je isto kao tata, svi smo mi isti! Eto, mislila sam, onda nema problema.

I stvarno ih nije bilo; jedino je nekako ispalo da te kao takve nitko ne voli. Bacaju bombe, kolju i skrivaju snajperiste. Nestaju preko noći. Odlaze preko i napadaju nas. Nas. Nisam,

nisam.

Sjećam se, na vjeronauku mi je svećenik rekao da sam životinja. Smijao mi se i oblizivao usne mesnatim jezikom. Nije mi dopustio prvu pričest. I cijeli razred se smijao i svi su nešto govorili. Onako, kao da ja ne čujem. Bilo je nebitno što sam jedina zaista pročitala *Bibliju* i naučila molitve. Nisam više išla na vjeronauk, ali sam išla na misu. Svaku nedjelju u osam, da ne budem životinja. I pričest sam dobila. Od drugog svećenika.

Sjećam se dečka koji mi se sviđao. Imao je majicu grupe *U2*, crnu. Opa, mislila sam, ovaj nešto zna! On je rekao da neće sjediti na klupi na kojoj sjedim ja. Na majici je bilo bitno slovo.

Jedna je umjesto mene uzela svjedodžbu jer sam bila na moru. Rekla je da se iznenadila. Mislim da nije govorila o ocjenama. Što se tu čovjek ima iznenađivati, kad to ionako nije važno.

Telefon je često prenosio šumove i pičke materine. Onda mi je nekoliko puta pao na pod pa se baš i nije čulo kad se javiš.

Jedna je, bila mi je kao sestra, rekla da nema veze, nisu oni dobri. Ali ja slučajno jesam, pa neka mi bude.

Jedna mi je rekla, činila se mudra – upisala je fakultet – neka budem sretna da je ova stranka pobijedila na izborima jer da je druga pobijedila morala bih seliti. Pa sam bila sretna što je ova pobijedila jer samo zato, eto, smijem ostati.

Na osobnoj karti ne piše ništa, ali svejedno sam to morala reći dok sam umakala prst u crno mastilo. Rekla sam gledajući u pod. Ne bi li se tako manje čulo. Kao da je to nešto bitno. Toliko je nebitno da, kad to izgovoriš, u prostoriji nastane tajac.

Jednom je tata bio stranac i zvao se Aleksander. Slučajno su mu negdje napisali Aleksandar, a on je to brzo ispravio. Jer bi ljudi mogli pomisliti da je, nedajbože, takav.

Na indeks sam napisala. Stavila sam sliku na kojoj izgledam sretno, kao kod Djeda Mraza kad mi daje poklon veći od mene, i napisala. Nisam ostavila prazno. Nisam, jer jesam. Nisam, nisam.

Jedna je rekla, kad sam priznala da mi svi doma nemaju dokumente, da sam princeza drame i da uvijek nešto pretjerujem. A njoj sam jedinoj priznala kako je to kad netko iz čista mira

nema državljanstvo. Prvi put sam se usudila ispričati, a ona je rekla da glumatam.

Bila sam u prvoj koloni ponosa, na Zagreb Prideu, kad su vikali: – Idite u Srbiju! Sjetila sam se kolone traktora koji su prolazili kraj zgrade, sjetila sam se bola u želucu koji se vratio još jači. Mislila sam si, pa jebemu mater kako sam ja uvijek na krivoj strani, jebemu mater da baš nikad nije moja strana ona dobra, mislila sam si, jebemu mater zar sam se baš ja morala roditi sjebano i ukrivo? Jebem ti sve! Neću da me boli želudac. Neću. Hoću da sam prava i kako treba, a da su ovi što viču i deru se i bacaju kamenje ti koji ne valjaju. Hoću da njih boli želudac jer su takvi kakvi jesu. Hoću da se njima pluća raspadaju kad ih obuzmu te njihove mržnje. Nek njima bude loše kad su loši. Zašto je meni loše kad samo jesam? Njima, nek njima bude loše što su takvi kakvi su.

Zamolbe za posao slala sam s potvrdama o nekažnjavanju. Na potvrdi je pisalo. Pitala me jedna pa što nisi napisala drugačije. Kaže ona meni, pa treba ti posao, kao da je to bitno. Pitala sam ja nju, pa što ti ne napišeš ovo što sam ja napisala. Kaže ona, pa kad nisam. Pa nisam ni ja.

Jedna je razdragano pitala kako mi se deda preziva kad je iz mjesta kao i ona, a meni je došlo da slažem jer sam pretpostavljala kakav pogled slijedi. Nisam slagala.

Jedan je rekao da se rasplače kad vidi što rade ti kao on. Pa ga onda svi ti kao on uopće ne priznaju kao takvog. I ne vole ga. A ja ga baš volim. Jer eto: i on je, a nije. Čini mi se da su samo zli sigurni u ono što jesu; kao da je zlo jedino na što se uvijek može računati.

Sjetila sam se koliko su prsti boljeli dok sam razrjeđivačem skidala ljepljivu traku s prozora. Nismo bili ažurni; stajala je na staklu još dugo nakon što su nam rekli da smo slobodni i sretni. Sada je nema, osim ponekad u glavi. Ponekad i dalje zastire pogled. Javlja se zbog nečeg ta rešetka i vraća me u zatvor; čini se da je u zadnje vrijeme sve gušća.

Na popisu stanovništva su me pitali ime, prezime, grad rođenja, državu rođenja, imena roditelja, stručnu spremu, tko sam zapravo i kako odlazim na posao. Biciklom. Svaki dan, zaprepastio se popisivač. Da, svaki dan. Opet će biti problema, mislila sam. Valjda samo takvi kao ja idu biciklom na posao.

– A kći? Što je ona – pitao je dalje popisivač. – Kao i vi?

– Nije kao ja, ona vam je sva na tatu. Nije da je bitno, ali eto. Valjda baš zato. Bolje da nije, nego da je. Tako bar uvijek je. Dok ja, najčešće, nisam.

BOLJI OTROV

Kad se ujutro probudim, prvo popijem Spirulinu havajsku. Multivitamin je to na bazi algi i uz njega sam lakše mršava i zdrava. Onda popijem zeleni čaj, dok sam još u kućnom mantilu, potjeram tako još i kroz kožu neke nakupljene zločestoće što blokiraju metabolizam i dobru funkciju tijela. Tuširam se, naizmjenično hladnom i toplom vodom, da si popravim cirkulaciju i koncentraciju. Oblačim se pažljivo prateći prognozu, kvaliteta života leži u dobrom planiranju. Šminkam se diskretno. Stavljam u torbu sezonsko organsko voće, jogurt od soje i suncokretove sjemenke. Zatvorim prozore nakon jutarnjeg provjetravanja stana. U kutove sobe i pod kuhinjske elemente stavim najjači otrov u prahu za žohare i spremna sam za posao.

Na poslu za vrijeme pauze pričam Milici kakav sam stan kupila. Starogradnja, debeli zidovi, 55 kvadrata, lijep balkončić s kovanom ogradom. Imam spavaću sobu, obojat ću je u tirkizno-plavu, da bude morska, a posteljину ću kupiti boje pijeska. I veliku lampu na koju ću staviti abažur što sam ga našla na tavanu pokojne bake. Kuhinju bih da je *shabby chic*, mislila sam plavu, ali ako je soba plava, bilo bi malo previše. Pa će ona biti žuta, limun žuta. A na stolu crveni stolnjak i velika zdjela puna povrća. Ljepše su mi tikvice i patlidžani nego banane i jabuke. Na podove ću staviti seljački pod, bit će zaista divno, samo da se riješim žohara.

Bila sam na sastanku stanara, kažu da žohari imaju gnijezdo negdje u zgradi, vraćaju se čim se malo opuste. Dezinfektor dolazi redovito. Ulaz zgrade čiste više nego netko vlastitu kuću. Pozatvarali su pur pjenom sve pukotine i u podrumima i na tavanu, izolirali vrata i prozore. Zabranili su kućnim redom držanje kućnih ljubimaca kako se hrana ne bi ostavljala na podu. Sve su napravili. I žohari ponekad nestanu, ali nikada zauvijek.

Mami sam za večerom opisivala te moje njemačke žohare, *Blattella germanica*, kad su mali, crni su i okruglasti, a kad narastu postanu bakrenosmeđi i onda na zatku nose paketić svojih malečkih. I ti, ti bakrenosmeđi, oni su ti najgori, grozni su jer ne skitaju, pritaje se i čuvaju svoje mladunce. Zbog njih moraš biti strpljiv kada ih tamaniš. Jer taman kad misliš da ih nema, ti veliki raspuste prinove i eto ti opet društva. Ja sad čekam još te prinove, ostale sam mahom istrijebila. Tata je poludio što svoju strpljivost trošim na prokleta leglo žohara, umjesto da živim na katu iznad njih koji ionako čami prazan. I još je dodao da zna da sam prošla na natječaju za Bruxelles i da ne može shvatiti što me drži tu ako ne baš oni najbliži.

Krenuo je s tiradom o Europi, o širenju pogleda, o bijegu iz učmalog, o perspektivi. Postupno je pojačavao i glas i geste i sad je već vikao da me jebali nametnici, da me jebali, jer da će oni biti tu i kad se ja vratim, jer da su u nas postojani, postojaniji od bilo čega, a mama se, vjerojatno da promijeni temu, sjetila kako je u rodilištu, kad sam još bila u jastuku, jedan mali plazio prema meni i kako je skočila kao bijesna mačka, ulovila ga i bacila kroz prozor.

- U rodilištu? - odmah sam se uzvrpoljila, nazvala sestru i ispalila pitanje: - Kad si rodila Stelu je li u rodilištu bilo žohara?

- Naravno da nije.

- Jesi sigurna, koliko si ono dana bila u bolnici?

- Deset.

- I nijednog nisi ni čula ni vidjela?

- Nijednog, sto posto.

Bila sam ozarena, istrebljenje je moguće, sestra je bila u istom rodilištu u kojem je mama mene rodila! Znala sam da nije beznadno, osjećala sam to. Majka je nervozno vrtjela glavom, a tata nije komentirao.

Na putu do teretane svratila sam u Saso po neodoljive salonke, dugo su mi bile preskupe, ali sada su napokon na popustu. I u moj baš dragi Zdravko dućan, zaželjela sam se juhe od hokaido bundeve i đumbira. A kupila sam i avokado i batat, božanstveni su kad se zajedno zapeku u pećnici. A i k Marcelu, on mi je iz Prijedora nabavio Bumortin valjčiće, još bolji otrov. U nas su ilegalni, zbog nekih opakih sastojaka, ali ja moram biti spremna kad mladi izmile, navodno jako vole grickati to zlo.

Pred svlačionicom sretnem Bukija, kaže mi kako izgledam dobro, kako sva prštim energijom, da što mi je, da bi i on to. Ne znam što mu reći pa kažem, kupila sam stan. On mi čestita mada pomalo razočarano, želio je valjda čuti nešto neobičnije. Možda je on taj koji bi shvatio mene i žohare. Ne da mi se riskirati neugodnu situaciju, odlazim vježbati i trening odvalim kao prava profesionalka, čak si dodam i dvjesto trbušnjaka jer skužim da mogu.

Kod kuće vakumiram strojem sve namirnice u staklene posude, na zatvaračima okrenem današnji datum, da ne zaboravim. Odvakumiram posudu s narančama, iscijedim si sok. Kore stavim u vrećicu, dodam i nekoliko mrtvih stvorenja što ih nađem po podu i odmah odnesem

u kontejner pred zgradom. Napišem mejl prijatelju koji mi sređuje majstore, insistiram da moraju, nakon što izvade parkete i otucaju sav zid, napraviti sve rupe za cijevi, sve rupe za strujne instalacije, očistiti stan od šute i ostataka, detaljno. Insistiram također da se nakon toga ni pod razno ne pojavljuju u stanu barem dva tjedna. U kuhinjske ormariće stavljam vinogradarske ljepenke. Otkad mi je u jednu upala najdraža kožna torba, ne ostavljam ih po podu. Al' dobre su jer se u njih ulijepe kapitalci, zajedno s paketićem prinove na guzi. Prašak sipam oko hladnjaka i ispod kuhinjskih elemenata i dodajem novi otrov, valjčić. Kad krenu s noćnim mirom tražiti hranu, bit će tako sretni. Bar za kratko.

Krevet dobro pregledam, posteljinu istresem. Ostavim upaljenu malu lampu i glazbu na tiho. Volim zvukove prirode, proljeće mi je divan nosač zvuka. Ne mogu spavati uz pravu muziku, a žohari su slijepi, smeta im zvuk. A i meni je lakše da ih ne čujem kad krenu šušketati. Sjetim se kako je u početku bilo strašno. Izlazili su odasvud. Činilo se kao da se cijeli stan mrda, kao da ga preslaguju, kao da će izjesti sve, poput scene u filmu kada nasilni skarabeji ogole ljude do kosti u tri sekunde. Jednu sam noć otišla s nekim tipom, a nije mi uopće bio napet, samo nisam mogla zamisliti da moram u svoje leglo. Da nisam ovako odlučna, ta gamad bi od mene napravila nimfomanku kurvu.

Ujutro prvo skupim mrtvace u vrećicu. Pa se vratim ostaloj rutini. Danas me veseli što vidim da su valjčići otrova izgrizeni. Bit će žrtava! Ustrajnost se isplati. Imam još deset dana prije nego što stignu majstori, nadam se da ću do tada dobiti bitku. Uočim jednog, viri iza lajsne. Znam ih već, brzi su, nema s njima loših refleksa. Umirim se, vrebam. Čim se cijeli pomoli na zidu, zveknem ga đonom šlake iz punog zamaha. Mekan je. Razlijepila sam ga pošteno. Leš prilažem ostalima u vrećicu, a mrlju ostavljam, živima na znanje. Mada, rekli su mi da žohari jedu jedni druge kada nemaju ničega drugog.

Već ih tri dana nema, niti jednog. Jučer sam spavala bez glazbe. Tišina. Prekrasna tišina. Izbacujem preostali namještaj iz stana, terapijski lomim i trgam sve. Malo sam poludjela od sreće. Imat ću svoj stan. Živjet ću u njemu posve sama. Na balkon ću staviti mali naslonjač, tamo ću poslijepodne piti moka kavu od rajši gljive. Zamišljam, možda ću baš s toga balkona vidjeti nešto važno ili nekog važnog. A možda i neću, ali nije bitno. Samo neka sam sama na miru, sama samcata.

Majstori već daniha devastiraju stan. Susjedi uživaju u zvuku hiltice, kažu da su se čak i bube razbježale. Jedino je starog Marijana strah odmazde kad nastupi mir. Ali, kaže, što se tu može, već su navikli. Otrovi su spremni, za sve uvjete. Sada uživaju u zatišju.

Peglam u maminoj kuhinji. Danas ljudi više skoro ništa ne peglaju. Donji veš je najbliži tijelu, mora biti dezinficiran. Nitko više ni za što nema strpljena, to je tako strašno. Uočavam jednu pukotinu na zidu, u blizini hladnjaka, moram upozoriti tatu na tu nesmotrenost. Bube uvijek kazne opuštenost. Dođe mi da mu napišem upute kako izbjeći bubašvabe i pričvrstim ih magnetom na hladnjak, baš do onog mog briljantnog briselskog osamdesetdevet posto riješenog testa, baš do moje budućnosti, kako je on vidi. Neka na svoju misli, jer ja sam se za svoju svojski pobrinula.

Nakon posla odlazim u stan. Punim sve pore pjenom protiv nametnika, sprejem natapam zidove. Nema ih. Stan je u potpunosti napušten. Tako je već zadnja dva tjedna. Vrijeme je da ga majstori ponovno pretvore u stambeni prostor. Osjećam se pobjednički. Nosim sva sredstva susjedi vrata do. Kažem, nema smisla da im prođe rok. A ako mi zatrebaju, eto mene k vama. Susjeda se blagonaklono smješka, drago joj je zbog mene. Nailazi i stari Marijan, a ja nastavljam svoju sreću dijeliti glasno.

- Zaista, kažem vam, uspjela sam. Nema ih. Živjet ću sama!

I tako, moj stan je moja tvrđava, utočište. Mjesto rituala samoće. Ponekad ponosno shvatim kako uživam čak i u dosadi. Naslonjač na balkonu pun je pogodak. Zastori su teški i meki, lako se navuku za skrivanje. Podovi ne škripe i nisu hladni. Mirišu na svježe drvo, još uvijek. Svaka je stvar na svome mjestu i svaka je samo moja. Ponosna sam na sebe. Svima govorim, sreća je tamo gdje se ti oko nje trudiš. Ne moraš je tražiti, moraš samo napraviti sve kako treba i ona dođe k tebi. Tata još nije skinuo test iz Bruxellesa s frižidera, kaže da ću jednom shvatiti. Tvrdoglavost je njegova sreća.

Jutros sam ga našla. U kupaonici, na finoj porculanskoj talijanskoj pločici. Srednje je veličine, pubertetlija. Mirno sam ga ubila i sjela na rub kade. Sada je taj trenutak, sada moram odlučiti što mi je činiti.

Popijem Spirulinu havajsku, za zdravlje i mršavost. Onda popijem zeleni čaj za metabolizam i dobru funkciju tijela. Tuširam se, naizmjenično hladnom i toplom vodom da si popravim cirkulaciju i koncentraciju. Stavim najjači otrov u prašku u kutove sobe te pod kuhinjske elemente i spremna sam za posao.

GOSPOĐA KOJA SE NA OČEVU SPROVODU SMRTNO ZALJUBLJUJE

Htjela sam opisati osjećaj te gospođe koja se na očevom sprovodu smrtno zaljubljuje i ne može si pomoći. Objašnjavala sam kolegi kako ulazak u značenja nije uvijek moguć, da se neka uz veliku patnju otvaraju poput 3D slika iz enigmatskih časopisa i da tada prodori u lucidno pričinjavaju povremenu uzemljenost u svijet oko mene. Govorila sam mu i o značenjima koja ostaju mutne dubine bez koncepcije, prezahtjevna i nerazumljiva čak i pod cijenu izopćenosti. Meni je ta neprohodnost, to mučenje značenja svakodnevna kazna. Nije mi jasno mora li tuga blokirati ljubav, zašto gospođi zamjeraju taj po svima sramni čin. Govorila sam predugo, vidjela sam mu to u naboranom čelu, u neugodi koja mu je skupljala ramena. Samo, kao i obično, nisam znala stati. A on me zbog nečeg voli, najduže sluša moje tirade. Proćelav je i malo zdepast, inače vrlo drag i izrazito mirišljav, po čistom i prirodnom, nikad kemijski i prejako.

Neki dan sam u uredu razvrstavala neotisnute stranice iz bunta otisnutih, oko tisuću njih. Ma više od tisuće, cijeli dan sam ih razvrstavala, od 8 do 17 sati. Vremena su takva, uprava je donijela uredbu o posebnim načinima uštede: ako pisac izbaci prazne stranice, potrebno ih je izdvojiti i ponovno vratiti u upotrebu. Obavljajući to nisam se osjećala ni ekološki osviješteno ni lokalno iskoristivo, samo sam mehanički odrađivala zadano. Sjedila sam nasuprot fotokopirnom stroju i odvajala prazne papire u kartonsku kutiju. Ove pak ispisane odlagala sam na stolić, brižno pazeći na redosljed. Takve zadatke izvršavam redovito, bez ijednog zašto, ambicija mi se temelji na izbjegavanju sukoba, na poziciji tihe, poslušne, one koja ne postavlja suvišna pitanja. Povremeno, kad mi besmislenosti u prevelikoj mjeri stisnu vrat, kroz niz primjera, poput ovog o nesretnoj gospođi, pokušavam izgovoriti kako se osjećam i što želim. Rijetko kad moje parabole dostižu one kojima su upućene, uglavnom me svi izbjegavaju.

Osim tog hvalevrijednog projekta razvrstavanja, pokušavala sam shvatiti značenje nedavnog događaja. Šefica Miranda Šoljić odvela me na večeru, što do sada nikada nije učinila, u neočekivanom uvijek čuči nerazumljivo i potencijalno opasno. Na večeri je pričala i pričala, toliko da sam razmišljala je li posrijedi neki poremećaj. Nije bila posebno dosadna, samo nekako teška, kao da iz sebe vadi tonu govana i nabacuje mi ih na leđa. Pričala je o djetinjstvu, odjevnim kombinacijama, alergiji na laktozu, zlobnoj susjedi, seksualnim pozama, koncu za čišćenje zuba, zaprški za sarmu, Amerikancima, djelovala je poput

televizijskog programa kada ga se siluje ustrajnim prebacivanjem kanala. Zaključak i poanta su izostali. Ništa se posebno nije dogodilo osim što sam se, kad sam napokon izašla iz restorana, osjećala potrošeno, izlizano, prozirno i izrazito nemoćno. Vlastita mi se koža pričinila za dva broja manja, toliko me stisnula da sam instinktivno nazvala Eminu Radman. Ona je samo rekla: – Dođem – i sve je bilo lakše.

Emina ima sitne zube, umjetničke, kao niz bisera. Isto sjaje i njene oči i male naušnice. Ona je moja. Piše pjesme. Stoički izbjegava klišeje i od pisaca se razlikuje što u birtijama gdje se pije, bljuje i bulazni na šanku, gdje sve podsjeća na jedan od krugova pakla, ona plače zbog trojke iz didaktike ili zbog poderane skupe najlonke. Ona u tim izbama, gdje nema vremena ni vremenskih zona, pada u nesvijest od sreće što neki muškarac zna uredno objesiti veš i još se time hvali. Tako ću je opisati jer bih voljela da je tako. Ja ne znam kakva je ona kad je s drugim ljudima. Jednom mi je rekla: – Ljudi nose sa sobom čežnju bez nade, pokazuju kurac ili pičku, piju votku, padaju pod šank iz objesti, pucaju se žutim iz štosa, govore čuda da zadive neku personu koja ih od količina svega u sebi ionako niti vidi niti čuje, devastiraju sebe i sve oko sebe u svrhu nepostojeće slobode. Neki to nazivaju zabavom. Ali ne i ja, ja destrukciju tijela izvodim puno perfidnije, na neviđeno, ja zapravo ne postojim.

To da ne postoji, ona postavlja kao jedinu istinu. Zato ja nepoznato ispunjavam slikom kakvu volim. Njene rečenice zapisujem, od njih kreiram stvarnost. Kada god ode, ja još danima ne skidam posteljinu, iz straha da ću izgubiti njen miris, da ću joj povjerovati da je izmišljena.

Njoj sam lako razložila dječji strah od skupine mršavih muškaraca u crnim mantilima i crnim dolčevitama što su kao utvare klizili niz hodnik prostrane aule fakulteta obično bučno i odlučno raspravljajući. Bili su mi kolege, trebali smo biti slični, ali oni su nosili duh sveznanja i nedostižnosti. Na seminarima su miješali jezike postavljajući pitanja profesorima, ili sebi, ili nekoj nevidljivoj sili. Moj studij filozofije obilježio je strah od nerazumljivo neprobojnog, u feminističkoj maniri označen kao društvom ugrađeni strah. Željela sam biti muškarac duboka glasa sa znanjem njemačkog poslije čijeg govora ostaje prostora samo za duboku tišinu. A postala sam filozofkinja, izraz sam po sebi smiješan, neuobičajen u živom jeziku, osoba koja zna govoriti i to joj baš ničemu ne služi. Moj osvrt na zaljubljenу gospođu samo me čini metom tračeva, moj posao razvrstavačice papira također mi ne daje neku vrijednost, moji procesi prihvaćanja mutnog nikako da se ostvare.

Očekivala sam ponudu ugovora za stalno, čežnja je to, ali ne znam zašto tako privlačna. Ustalila se kao pojam sreće pa sam na tu čežnju pristala iako i iz tog pojma konačne sigurnosti izviru nejasnoće. Kako sam, osim kao statist, u potpunosti izostala iz razgovora i

večere, a s gospođom Šoljić zaista nisam imala prijateljski odnos, nisam bila na čisto što se to zapravo odigralo. Znala sam da sam propustila bitno, ali ga nisam mogla dokučiti. Emini je bila jasna cijela priča, niti se sužavala u ramenima, niti mi je postavljala potpitanja. Samo je zaključila pod jedan: da gospođi nije dobro i da to u svakom slučaju nema veze sa mnom, pod dva: da joj treba pomoć i da joj se ona može pružiti ako se za to ukaže prilika, pod tri: da želi upoznati gospodina mirišljivog. Zatim je počela kuhati juhu od vrhnja. Tako to radimo nas dvije, ona kuha, a ja govorim. Ako dovoljno puta izgovorim bitno, možda ga napokon shvatim.

Sjetila sam se zato Petra Filipovića. Moje ljubavi iz četvrtog srednje. Sve je bilo jednostavno dok on nije odustao od seksa i dobio potrebu beskrajnog ispovijedanja. Bile su to večeri moje uznapredovale nesanice i njegovih priča o ukradenom biciklu, sestri koja se nikad nije rodila, prvom seksu na zidu zamazane garaže, o Kviki kolicama s čokoladom i rupama na đonu Startas tenisice. Pričao je o svemu do tada neizgovorenog, a moje su vjeđe bile teške, slušanje isprekidano i lelujava. Trajalo je noćima. I onda je jedan dan nestao bez traga. Pisali su o tome u novinama, po internetu, po stupovima javne rasvjete. I tada sam propustila bitno. Mutan razvoj događaja, bez jasnoće, čak ni na rubovima.

Sjetila sam se i svoje majke, Marije Petrović, koja je cijeli život provela u ja-formi. Sve što se događalo, događalo se njoj i to mi je uvijek, do detalja, morala ispričati. Njoj se događao i potres u Laosu i uragan na Jamajci i glad u Somaliji i silovanje u Indiji. Moja majka bila je lijepa, intenzivna i nesretna jer sve, baš sve se njoj događalo. Tako joj se dogodio i moždani udar jednog jutra i to je jedino u što sam bila sigurna da joj se zaista dogodilo. I kremiranje. Ajde, barem je tu sve bilo jasno. Svejedno joj se stalno vraćam u analizama, ovdje bih voljela da ima nejasnog.

Nakon cjelonoćnog raščlanjivanja, prizivanja duhova, psiho samonapada i samoobrana, preuzela me poljuljanost i nevjerica. Bez obzira na rezoluciju u tri točke prije juhe, u novi sam dan ušla s nelagodom i dubokim podočnjacima. U svakodnevnim događajima moja se koncentracija zadržava u prvom sloju te o njima mogu reći samo ono što me dotakne, ali ne mogu reći ono ispod niti navesti stvarni razgovor. Moj dojam ili sloj koji vidim nisu dovoljni za shvaćanje događaja. Zato mi ostaju tako nedorečeni, a razgovore iz njih dovršavam tek tri dana nakon što ih vodim. Ta odgoda, ta nemogućnost da u sadašnjosti imam smislene opaske i prava pitanja, čini sve moje mrlje tako velikima.

U restoranu na vrhu zgrade, žvakala sam zelenu salatu i ponovno slušala šeficu.

- Ne mogu sa sigurnošću reći ništa o vašem ugovoru jer me jučer uznemirila svekrva, ona znate pati od zatvora. Kad je s njom to tako, ja ne znam gdje mi je dupe, a gdje glava. Dave me s tim nekim tablicama, a ne treba razbijati glavu glupostima, kad je meni stresno uvijek kupujem posteljину. Ne volim onu krep jer me jako grebe, nego onu meku od flanela, za dupli krevet, s malim jastučnicama. Moj muž, da nije takav slabić, tukao bi me svaki put kad zinem, ali ja se time ne zamaram, još mu i poruke pišem na frižider da mu govorim i kad me nema kod kuće. On ima gluhu tetku, gluhi ljudi toliko ljepše vide od običnih ljudi. Mojem su se sinu, dok je bio mali, znale upaliti oči, konjunktivitis kakav se rijetko viđa, a sad, sad me više ni ne zove, zaposlen je i radi kao mazga, gore nego mi u našem uredu, kod nas ti je još mila majka...

Nikada nisam imala potrebu upoznati šeficu, izbaciti je iz firminog kostima i postaviti na terasu među jastučice dok u flekavoj pidžami pije kavu. Nije mi se činilo da mi želi reći nešto posebno, umjesto mene listove salate mogao je žvakati uskršnji zec. Svejedno je izgovarala detalje iz svog života koje zaista nije trebao znati nitko do nje same. Uznemirila me blebetanjem. Posebno tim intimnim pikanterijama koje su se miješale s bezvrijednim podacima iz dnevnih novina. Osjetila sam kako me stišće teret naoko bezazlenih događaja, osjetila sam ponovno to nešto što mi ova lakonski prebacuje na pleća. Zato sam okončala taj grozni trenutak slasnom pljuskom iz punog forhenda. Gospođi Mirandi Šoljić ispala je vilica iz ruke i zalogaj iz usta. Vilica se kotrljala uz zveket po kantinskim pločicama, a zalogaj je samo pao.

U kantini je nastao muk. Vrlo kratak. Miranda Šoljić je ustala i bez riječi napustila prostoriju. Nastavila sam žvakati salatu i osjećala se kao onaj dan kada sam kao dijete, nakon višemjesečne torture, bacila remenčice za ispravljanje kičme skupa s metalnim udlagama u kontejner na cesti i bez grižnje savjesti otišla u školu kao normalno dijete.

Vozeći se tramvajem na drugi kraj grada, imala sam napadaj realiteta pa su mi se u glavi smjenjivali kadrovi prijašnjih poslova, otkaza bez otpremnina, odbijenih molbi za posao, šovinističkih opaski na intervjuima, sva sila nemilih slika u procesu mračnog opstanka. Mislila sam malo i o šefici, o njenim dugim trepavicama i o sažetim oporim osvrtima na napravljeno, prije nemilog događaja. Sjetila sam se i kako sam Petra prvi put zavoljela kad je u školu došao u majici ispisanom flomasterom. Pisao je parole na bijelim višegramskim pamučnim majicama, svaki dan drugu, jedne cijele školske godine. Kad je napisao: - *Jebao bi, ali da ostane tajna* - profesorica iz latinskog doživjela je slom tankih živaca. U slijed misli ugurala se i majka, posebno njen talent za hodanje na visokoj peti, to banalno oružje za

gaženje svijeta svisoka. Zaželjela sam imati bar nešto od tih ljudi koje sam slušala, zaželjela sam da mi se posloži cjelina koja mi neprekidno izmiče.

Tu sam večer dobila sms od mirišljavog: – *Šoljička progutala šaku tableta. Sutra ured radi normalno, od osam.* Spakirala sam se i otišla Emini. Odlučila sam, reći ću joj, ne želim da mi osim nje itko drugi kuha juhu.

KUPAM GA

Prvo ga kupam. Smještam ga u kadu i sapunam nježno, pedalj po pedalj, naborano teško tijelo. Svakom se dijelu posvetim. Posebno njegujem stopala, ona su kvrgava i kruta. Masiram ih i utrljavam u njih ulje za bebe, koliko god mogu upiti. Tanku kožu nogu milujem dugačkim pokretima. Dlačice su sijede i rijetke. Muževnost napušta muškarca na svim poljima, samo ako se vremenu dopusti rastezanje. Ud je miran. Funkcije ponosa davna su iluzija. Ne pridajem mu posebnu pažnju. Poštujem čovjeka. Nema smisla insistirati na očitom. Ugoda je u diranju dijelova koje osjeti. Zato leđa i ramena stišćem kao da ih prvi put vidim. Moćna su, jaka, spomenik minulim vremenima. On mi se prepušta. Uzdiše tiho. Uživa, vjerujem. I zube mu četkam polako, da ga ne povrijedim. Na trbuh, okrugao poput bubnja, pada pjena zubne paste. Otklanjam je lijeno, pravim se da je važna. Igra simbola. On voli kad mu perem kosu, zabaci glavu i žmiri, a ja prilazim s leđa i dugo mu masiram tjeme. Rekao mi je, tada najviše zamišlja.

Kad sam ga srela prvi put, u ruci je imao kartonsku kutiju i šešir. Nosio je izlizano odijelo, s ispeglanom maramicom čiji vrh viri iz džepa, kosa mu je bila rijetka i nauljena, okruživao ga je miris kamfora. Ali njegov glas, promukli bariton, valjao je riječi hipnotički, taj glas je razlog što sam bila voljna zanemariti smrad sredstva protiv moljaca i posegnuti za tijelom iza izlizanih revera.

Nakon kupanja liježe u krevet. Voli pernate jastuke i mekane plahte. Gnijezdi se, kao neka koščata kvočka. Traži položaj u kojem ima snage za dugu priču. Ispred sebe odlaže kutiju i pomno bira. Tričarije su u neredu. Redom ih pipka, ogledava, briše o plahu. Danas se odlučuje za crnu šnal s tri cirkona. Kaže, sada ćeš čuti priču o bubikopf frizuri. Udiše duboko i kreće. Jednu su večer išli u kazalište. Ona je, kao i svaka o kojoj govori, bila izvanredne ljepote i on ju je bez ustručavanja obožavao. Na repertoaru je bila drama recentnog pisca, izvedba pomalo ekscentrična, a ona je zapamtila jedino želju heroine da poput bečkih frajli nosi bubikopf frizuru. Ta joj je riječ predstavljala nešto pod svaku cijenu divno i, naravno, neophodno. Sljedeći dan, nakon ljubavi u svim pozama, morali su obići sve skupe frizerske salone u potrazi za majstoricom ili majstorom koji bi joj oblikovao taj bubikopf. (Voli izgovarati: - *ljubav u svim pozama* - kao da govori nešto zločesto i perverzno, uvijek bi mu uz taj izraz usnice malo pobjegle u stranu, kao dječaćiću u pubertetu kad se počne praviti važan dok govori o opasnim temama.) Za cijenu nisu pitali. Njena duga bujna kosa padala je na crno bijele pločice, hrpimice. Na glavi je ostala mala kaciga, nešto

našušureno i drugačije. Kaže, ona bi njemu uvijek bila lijepa, pa i tada je bila, iako mu koncept te frizure nije bio mio. Na putu do stana bezglasno je plakala, ne skrivajući se pred ostalim ljudima, suze su curile i kapale na tlo. Iza njih je ostajao sluzavi sloj tuge. Prolaznici su se okretali, žene šibale ljutite poglede. Na štandu joj je kupio skupe ukosnice i brižno joj ukrasio kosu njima. Zataknuo ih je samo s jedne strane, tako da joj otvori čelo. Jedna je od tih šnala ostala kod njega, i to jedino je što mu je od nje ostalo. Jer se nakon povratka u svoj grad, ne naučivši ni retka stenografije, udala i zaboravila svoje snove o slobodi koju bi dobila zaposlivši se.

Takve je priče pričao. Toliko se detaljno sjećao svakog događaja i svake ljepotice da sam bila sigurna da ih je u potpunosti izmišljao. Nije mi to smetalo. Voljela sam tu njegovu strast dok govori, tu opsjednutost koja ga nije napuštala niti u jednoj fazi pripovijedanja.

Kada sam na internetu objavila oglas da kupam odrasle osobe, nisam se nadala ovakvom čovjeku. Naime, ponekad ne mogu dočekati da se pojavi, kao što on željno iščekuje poštara s penzijom, tako ja čekam njega. Ostavljam prazan sat prije nego što dolazi. Uranjam u pjenu koju kasnije ostavljam njemu. Volim pucketanje sapunice. Volim kad tijelo odahne pod navalom topline vode. I volim nasladu koju mogu izvesti rukama ispod pjenušavog pokrova. Iako me nitko ne promatra, mogu tu igru odraditi tako da se ne vidi. Jer i to volim, naoko ostati čista. Sama sa sobom igrati predstavu nametnute moralne ispravnosti. Iako u nju ne vjerujem. Takva, topla i ponekad zajapurena, dočekujem ga. U kućnom mantilu, čvrsto svezanim. Konzervativno nepropusnim. Jer čekam gospodina koji me neće dodirivati. Njemu trebaju moje ruke i moje slušanje. Kaže, ljudi koji predugo slušaju, nemaju moć istinske spoznaje. Ruke mi uvijek hvali.

Na oglas mi se javljaju mnogi i razni. Pomažem starima, nepokretnima, nemoćnima. Odlazim u kućne posjete. Redovito viđam svašta. Teže mi je s napuštenim tijelima, iz njih vreba bespomoćnost. Seks u kadi s neznancem i kondomom zaista nije strašan u odnosu na sjajne oči zarobljene u nepokretnim ljušturama živih mrtvaca. Ne vežem se. Vježbam distancu. Ipak nisam hladna, nije dobro za posao. Balansiram vješto. Ali ovaj je starac iz mene iščupao mnogo više mene, nego što je to itko do sada uspio. To me zbunjuje. Čini mi posao kompliciranim.

Kada me ponekad preteški dani zakucaju u krevet, i uza sav umor ne dopuste spavanje, gledam u plafon nad krevetom, pratim teksturu zažbukanih pukotina, neravnina nepravilno raspoređenih skroz do rubova kockaste plohe. Postojane su u svojoj nevažnosti, te nepravilnosti. Ne mogu do njih, visoko su. Zamišljam kako ih zatvorenih očiju pratim

dodirom. Kao nepoznata tijela. Naoko jednaka kao mnoga druga, na dodir sasvim drugačija od svega do tada. U ramenima, butinama i obrazima čuče svađe, svadbe, baklave, karmenadli, orgazmi, ljubavnice i zle majke. Dlanovima nešto od toga primam, nešto zaobilazim. Ne uzimam sve, uzimam onoliko koliko treba da im pomognem, a da mi se ipak vraćaju. Jedino u njega prodirem bez zadržke. I znam da mi to on radi. Da nemam izbora. Kako me dobiva pričom, kako me preuzima tonom glasa, tako me i tijelom zavodi, a ja ga samo kupam.

Isti smo on i ja. Spremamo svijet u kartonske kutije. On onaj što skuplja posvuda, ja svoj da ga nitko ne vidi.

Jučer je pričao o meni. Pričao je o ženi divnih bokova. Ravnog trbuha, ali širokih, divnih, mesnatih bokova. Rekao je da je to žena stvorena za ljubav. Govorio je kako godinama putuje ženskim tijelima i kosama i da uvijek nalazi mnogo u svakoj, ali nikada nema potrebu ostati ni u jednoj. Govorio je o svim tim grudima, međunožjima, ušima i nosovima, čelima i stražnjicama koje dolaze i prolaze. Bio je fin, kao i uvijek. Umotao je u svilu i moje ruke i moja bedra, sve lijepom pričom. Ta žena u njegovoj priči imala je strašan apetit za svijetom, sve kroz jedva koju protisnutu riječ. Tišinu je koristila kao i kondome, za zaštitu od bolesti i veza. Čini mi se da se tom pričom oprostio od mene. Shvatila sam kako mi se u potpunosti pušta i ne ostavlja mi prostora, sve mi je rekao. U pravu je kada kaže da mi treba, iako on dolazi meni. Samo to nikada neće reći. On je gospodin. Fin. Ima izlizane revere i strašno, zaista zastrašujuće, lijep glas.

KAO NACRTAN

Marina crta novog muškarca. Fali joj. Kreće od zuba jer ih jako voli. Ne nacрта uvijek savršene, ali sviđa joj se kad su uski i dugi. I da imaju tragove, da nisu dječje nedirnuti. Ovaj novi, što tek nastaje, sigurno će imati baš takve. Možda mu doda problem s kamencem, nije još sigurna je li pasionirani pušač ili samo povremeni. Ali dima mora biti, jednostavno je logičan. Mnogo toga još ne vidi. Ruke na primjer. Zna da će ih imati, ali zbog nečega joj izmiču. Trebala bi im nacrtati toplinu, udahnuti im živost kroz meke prste, a zasad su vidljivi dim i zubi, nigdje nema topline. Stalno je zima. Nedostatak topline u negrijanoj kući odražava se na cijelo tijelo, koliko ono god tražilo najtopliji kut, umatalo se u deke, oblačilo sintetiku, uvijek mu je ipak neugodno. Teško mu je i zbog poze u kojoj se zateče pa ostane kao zakovano, ukočeno jer se boji da će izgubiti ono malo topline koja se u nepokretnosti skriva. I sve se dijelove još da zavarati, samo nos ne može. Ostaje mrzao čak i kad se lice grije šalicom čaja, nepravilan je, ne može se na njega prisloniti topla keramička stijenka. Podsjeća tijelo da mu ne vrijedi poza. Tako zamišlja tu potragu za drugim. I zato ga crta. On je njen grč, njeno umireno tijelo u pozi u kojoj se čini da postoji toplina. I ima nos još uvijek. Nije skroz izvan pameti, ali misli da je on ovako puno realniji nego da zbilja postoji.

Poklanja mu tlocrte djetinjstva i iscrtaiva kutove hladovine iza zgrade. U njima je kao mali, za jakog sunca, otkrivao velike skakavce i nakupine dreka, češće ljudskog nego psećeg, jer tada psi nisu toliko često stanovali s ljudima kao danas. Sporim i preciznim potezom nastaju dvije isturene garaže koje stvaraju po jedan kut. U njima otkriva hrabrost, puštajući da mu se lopta iz sve snage napuca u guzicu ili glavu, a da ne vrisne, nego to onda ponovi nekom drugom. U njima se skriva za poljubac u vrat i pokušaj diranja tek izrasle dojke. Tu kašlje kada pali prvu cigaretu. Skrovište je zapravo u potpunosti neskriveno. Danju se u sjeni zavjesa ima osjećaj nevidljivosti. Zbog zida se zaboravlja na nizove balkona i prozora iznad. Noću je mrkli mrak, nema rasvjete, za skrivanje se mora biti tih, glasovi se odbijaju od zidova skroz do najviših balkona. Crta duge sjene i šaputanja, boji samo detalje, nekad ruku na putu do ushita, nekad oko koje se boji, nepokorenu kosu, zavjesu iza koje je zloća, ljubomora.

Napravila mu je Facebook profil. Sve što njegovo crta, fotografira i postavlja u album. Oslikava mjesta gdje je bio, detalje s radnog stola, menije, posteljinu na krevetu, pogled s balkona. Sve uredno slaže i opisuje. Datira brižno. Navodi ga kao partnera u opisu svog profila. Mnogi joj čestitaju. Cure su ljubomorne, kažu da je poseban. Danas je na mreži

provela trideset minuta kao ona i pet kao on. On ima sve više zahtjeva za prijateljstvom. Uglavnom žene. Zaželjela je da joj napiše nešto lijepo na zidu pa da sve te budu ljubomorne.

Mijeh, gumno i hermelin dugo su mi bile riječi složene od slova bez pridružene slike. Jesetra, ćilibar, samovar isto tako. Izmišljala sam im oblik po zvučnosti. Mogle su značiti i jelo i ukras i psovku i sreću, ovisno kako bi kada zvonile. Njemu zato crtam sve po redu, ne želim da bude lik iz bajke. Ne ostavljam značenjima da vise u zraku, neka se odmotaju od samog početka, sloj po sloj. Crtam mu i kapilare i gušteraču i srce i kosti. Samo tako može biti živ, ako je cjelovit. Svaki je korak važan, je li mu jetra masna, jesu li žile uske, vezivno tkivo elastično, hormoni u dobrom omjeru, sve će to odrediti njegov ten i karakter. Voljela bih ovaj put da on ima duge noge. Duge zube i duge noge. Onaj prijašnji imao je stupaste debele noge i traperice mu uopće nisu stajale. To me izluđivalo. Nisam ga zbog tog spremila u registrator završenih veza, nisam baš tako površna, ali ovaj novi mora biti stvoren za traperice.

Grozdovi crvenih puževa golaća lijepe mi se za gume bicikla i bojim se da bi se u njihovoj sluzi mogla pokliznuti kao mačak na koru banane u crtiću. Na mostu udišem opori val urina iz podzemnog prolaza pomiješan s vjetrom i sumporom iz rafinerijskog dimnjaka. Uvozim se tako u nepromišljenu sjetu, u hladni val rijeke koju ostavljam ispod sebe. Voljela bih da on na specijalki sada juri pored mene i upada u istu zamku kao i ja. Nacrtat ću mu tu sigurnost koju imam kad se vozim biciklom, nacrtat ću mu je da je ima uvijek.

Daje mu i jednu od svojih najdražih igara, onu u kojoj su strastveno tražili krede i skrivali ih kao slonovaču. On je glavni tragač. Otkrio je žilu u zemlji. Organizira kopanje i straže za vrijeme kada bi većina djece morala na ručak. Govori o gruboj kredi, građevinskoj. Jedino takvom šaraju po asfaltu. Tada se nisu kupovale ove u boji i mekane kakve danas djeca ostavljaju na igralištima. Nalazili bi je na ostacima baraka iz kojih se gradio kvart. Vještina i strpljenje potrebni su da se komadi izvade i očiste od zemlje. Spremaju je u najlon vrećice, sakrivaju u podrumu jednog koji je kod kuće potajno uzeo ključ. Druga banda vadi štapom vrećicu kroz drvene pregrade podrumске izbe, na prevaru su dobili povjerenje djevojčice velikih očiju koja im je odala skrovište. Njezina je ekipa ljutita, ovi drugi joj se smiju. Transfer kreda završava dječjom zlobom. On je kolovođa. Lijep je u svojoj nadmoći. Crta mu guste obrve. Crta mu odlučnost. Tugu male naivne zamrlja u pozadini. Na njegovom profilu provodi skoro dva sata. Mnoge pitaju o svemu. Vole što u albumima nema realnih fotografija. Zanima ih od kud mu ideja, jesu li mu autoportreti vjerni.

Dok vozim automobil i pratim bijelu isprekidanu liniju kako ne bih izgubila kurs, patim od

napadaja panike jer mi smjer, koliko god puta odvezla istu trasu, i dalje ne djeluje poznato. Iako sam se tuda već vozila, imam osjećaj da me ovaj put neće dovesti tamo kamo sam krenula. Tješim se uvijek, kad vozim kroz maglu, magla prođe, kad vozim u sunce, ono se digne ili ode iza leđa, ispadne iz očiju, tako i ravna cesta, bez skretanja i raskršća, ipak na kraju doveze na isto mjesto. Cilju se potajno veselim jer se ono nerazumno u meni opet izgubilo. Kada njega crtam, kada mu sjenčam dah u hladno jutro, želim da me iznenadi, želim da se ono što dolazi samo formira, da mi isklizne iz olovke, da ono što uvijek jest na kraju ovaj put to ne bude.

Crtala mu je danas kelj i faširance. Kuhinju. Trpezarijski stol. Okrhnuti plavi tanjur s bijelim oblakom i fazoniranom pticom u letu. Ožiljak na podlaktici. Nesvjesni pokret rukom kad miče kosu s čela. Miris tijela nakon cjelodnevnog boravka u odijelu, u uredu. Trenutke zarobi, ponavlja po želji, nadograđuje, struže. Prvu gestu ljubavi, onu što se konstruira danima i onda naklapa o njoj cijeli život, svu tu mašineriju fascinacija umotanih i odmotanih od klišeja crta i crta, crta dok se ne iscrpi u svakoj nijansi.

Sve je manje nepoznatog, nedefiniranog, nenacrtanog. Nekad mi se čini da više ne znam tko je tko. Čitala sam da je to normalno u dugim vezama. Dvoje se toliko poveže, nervoza sto puta ponovljenih radnji briše pojam dvojnosti. To mi je dalo do znanja da sam ovaj put uspjela. To je to, to je ljubav. Danas sam obrisala profil one lude i opsjednute žene. Ne mogu je više podnijeti. Jako mi dobro stoje crne traperice. Kao salivene, kao nacrtane.

ŠTO AKO UMREM

Mira i Nena prije večernjih izlazaka u takozvanu crvenu ulicu, gdje odlaze zaraditi kruh, glancaju partizansko ordenje Nenina oca jer ovaj uvijek radi neprilike kada ordeni ne blistaju. Mira to zove glancanjem prije jebanja. Nena to zove samo jebanjem. Riba i trpi, kao uostalom i sve u životu.

Svako jutro, nakon posla, obilazi ga, pokupi zamazani veš, opere suđe, popije konjak i odsluša strpljivo njegovu muku. Muči ga što nije uspio kupiti čaj koji je mater voljela.

- Sve sam im objasnio, kako je izgledala kutija, da je bila limena, da sam čaj kupovao kod Fridmanovih, da je stajao kraj Divke, u pakiranju na plave pruge. Objasnio sam im i gdje je bila trgovina i kako je izgledala gospođa trgovkinja tada, ma samo što im crtao nisam. A one će ti meni, ali gospodine od čega je bio čaj!? Pa, mislim, od čega, tko bi se svega sjetio, sigurno nije ovaj neki novi s okusom šampona, guske jedne ohole. Zamisli da ja sad umrem, a u stanu smrdi po jagodi i vaniliji.

Njoj, po tko zna koji put u životu, padne na pamet koliko bi joj bilo lakše da on sada, u ovo vlažno i truležom lišća omirisano jutro, zaista umre i pusti je da na miru ode u krevet zaboraviti radnu noć. Ipak, skupi svoj zadnji atom ljubaznosti i ponudi ga još jednom kriškom kruha s pekmezom, baš onakvom kakvu on jedino voli.

Njih se dvije nalaze poslije šest popodne, piju kavu. Često u tišini. I glancaju. Ordenje, kristal, nakit, sve što Nena donosi u cekeru. U početku je Mira znala i pitati pa zar nismo to jučer ili koji će mu sad to bog. Ali ubrzo je postalo jasno da su pitanja te vrste jednako besmislena kao i posao koji im je starac zadavao. Stoga se prepuštala poliranju predmeta iz prošlosti i tišini koju je često prešutno Nena zahtijevala. Iznimni su bili dani kada bi ona pričala.

- Danas me ubio! Iscijedio. Vodio me po stanu, otvarao svaki ormarić, nabrajao stvari na policama, zahtijevao potpunu usmjerenost, kao da se radi o pitanju života i smrti. Mora sve biti na mjestu, ne može on umrijeti, a da je na policama prašina, kako bi to izgledalo onom tko ga mrtvog nađe. Nabraja tako sitničavo i beskrajno i kaže on meni: - Lako tebi, da ti sad umreš imaš Borisa, on sve može urediti, skroz si bez brige. - I ja si mislim kako već vidim svog muža, kojeg nisam vidjela ima tome godina dana, kako briše prašinu zato što sam ja umrla. A zlo ne odustaje, pokazuje što mora biti u novčaniku, što u džepovima, što na stoliću

kraj izlaznih vrata. Kaže, gledao je on na televiziji, nekad se i od najmanje gluposti složi priča i onda baš ništa nema smisla. Zamisli da on, penzionirani major, umre besmisleno. Pokazao mi je gdje su uredno složeni računi još od kupnje stana 1967. godine, sve njegove izvode od plaća, složene po datumima, a u penziji je već petnaest godina. Ma ubio me, on i njegova jebena smrt.

Nekad, nakon cjelonoćnog izlaganja, nije mogla podnijeti vlastito tijelo, tu ištipanost sisa i zamazanost pljuvačkom i izlučevinama, pa bi odlazila ravno kući znajući kakav će je tretman dočekati iduće jutro. Što god mu govorila, nije prihvaćao izostanke. Jer baš bi tada na njega navalila neka velika muka poput izgubljene osobne iskaznice. Prevrnuo bi na pod sadržaj svih ladica u kući. Dočekale bi je izmiješane žlice, lijekovi, čarape, gaće, dokumenti, razglednice, fotografije. Nakon što bi sve pospremila, pronašla bi osobnu u njegovu novčaniku. Jednom mu je, popivši koji konjak više, rekla da nije došla jer ju je hvatala viroza pa se bojala da mu je ne prenese, jer ne bi bilo lijepo da on zbog nje umre šmrkav. Opaska nije bila uvažena, samo je sljedeće jutro morala čistiti kuhinjski pod na koji je istresao sve i jedan sastojak iz špajze: brašno, šećer, prezle, crvenu papriku, ocat, juhu iz vrećice, ulje, krumpire, grah, sve je bilo zgaženo i pretvoreno u ljepljivu smjesu po cijeloj kuhinji. Rekao je da se uplašio lepica, ne bi mogao umrijeti kada bi postojala i najmanja mogućnost da su u brašnu ličinke lepice.

Na putu od njegova do svoga stana ljutnju je kanalizirala smišljanjem surovih napada: bombardirala ga je šakama po ozbiljnom licu dok u potpunosti ne poplavi, mahnito udarala čizmom pod rebra dok se ne sfrče u klupko poput ranjene gusjenice, umlaćivala kristalom i ordenjem do stanja gnojne kaše. Željela je sahraniti zloću koju joj je redovito servirao, htjela je imati pravo na običnu, dječju, naivnu nostalgiju. Svakodnevna obnova minulog vremena u svrhu savršenog umiranja, odavno je iz nje istjerala sve moguće sretne trenutke obiteljskog života zbog kojih se, ako ni zbog čega drugoga, vole roditelji. Pred kraj drvoreda jablana, nadomak njene zgrade, bijes bi jenjavao i resigniranost bi prevladala. Shvaćala je da je on samo star. Zavidjela mu je na starosti i mogućem skorašnjem kraju. Nisu joj bile nepoznate ni masnice, ni teške ruke, ni pucnjevi u gluho doba noći, ni nož pod grkljanom. Svejedno, unatoč svom tom folkloru prostitucije, svoju smrt nije mogla ni zamisliti ni planirati. Sreća se uglavnom događala nekom drugom, ali život je i dalje bio jedina opcija. Inat, zbog kojeg je počela pušiti ljudima za novce, davno je nestao, ostala je samo kazna koju je stoički podnosila.

Znale su nekad, kad bi im se nikotinski melem umirujuće slagao na pluća, a kava polako

taložila u kutove usana, razgovarati više nego inače. Nena je tada objašnjavala kako sve češće osjeća očevu paranoju kao svoju i kako joj postaju važni koraci koje iza sebe ostavlja. Mira bi tada bila brutalno odrješita i naglašavala njihovu poziciju, govorila je kako nisu važne žive, a kamoli mrtve.

- Koga zanima kakva je bila mrtva kurva, je li krivac propuh ili kapavac, koja je razlika?

Pomagalo im je ponekad izgovaranje očitog. Znale su si dati oduška. Smijati se iz novih prohtjeva mahnitog starca. U toj svojoj djetinjoj upornosti na trenutke bi postajao i simpatični djedica s kariranom leptir-mašnom.

Koliko god se bojala da jednom neće uspjeti ostati uzorna kći, da će poludjeti i udaviti ga njegovom savršeno ispeglanom kravatom, Nena niti jednom nije posustala u podršci ocu. Ponavljala su se jutra uz konjak i nabiranja, spremanja, spavanja, glancanja prije jebanja i jebanja, pravilno i neprimjetno. Dok jedan dan Nena nije rekla: - Jučer sam pokopala oca. Umro je u svom stanu. Srce ga je izdalo. Nije zalio cvijeće, nikada se nije dogodilo da on ne zalije cvijeće. To mu je zadnje što mu je mater naložila prije nego je umrla i to nikad nije propuštao učiniti. Čim bi se ujutro probudio, zalio bi sve cvijeće u kući. I kaže ti meni doktor da je utvrđeno vrijeme smrti oko podneva. A ja mu lijepo kažem, nema šanse jer nije zalio cvijeće.

- A što je imao u džepovima? - upita Mira glancajući bakreni orden.

BREAKBEAT

Od jutra su je boljela leđa i izvijanje za provjeru mrtvog kuta prilikom prestrojavanja zadavalo joj je posebnu muku. Pred zgradom nije bilo slobodnih parkirnih mjesta pa je stala u blato pored nogostupa riskirajući, osim zamazanih cipela, i kaznu od petsto kuna. Odlučila je biti nedodirljiva kazni i blatu. Mrzila je stubište bez lifta i svoju naviku da se pravi da nečeg ima u frižideru samo da ne produži put svraćajući u dućan. Znala je da će biti gadno ljutita na sebe kad shvati da u vrećici s kruhom stoji samo pljesniv šercl i da za ručak može jesti pekmez od šljiva na žlicu ili ajvar. Svejedno je odlučno savladavala stepenište teško dišući već nakon drugog kata. Ta njena lijenost oko jela, a ni pentranje na peti kat, nisu je zadužili lijepom linijom, nego prije ljutnjom što joj se skupljala u podočnjake. I ručku je odlučila biti nedodirljiva. Jedini cilj bio je stari rasklimani kauč. Činilo se da joj je samo on odgovarao kada bi skolioza i vječno sjedenje za računalom odradili svoj pritisak na preosjetljivu kičmu. S vrata je bacila torbu na pod, mantil na stolicu i sebe u kauč, nekih pola sata joj je trebalo, trideset minuta sigurnog i tihog mjesta. Krčanje želuca prenulo ju je iz polusvjesnog stanja, teškim koracima dovukla se do kupaonice, presvukla u trenirku, umila i dugo sapunala ruke. Skuhala je juhu iz vrećice i smutila bananu s jogurtom i medom. Zaželjela se mamine sarme i crvenog kuhanog mesa što se od kosti odvaja u jednom potezu. Sjetila se da je ocu obećala vratiti automobil i uhvatila ju je panika od same pomisli da mora napustiti stan. Nije imala snage odlučiti da će biti nedodirljiva tjeskobi.

Otac je iskoristio svih deset minuta njenog boravka u kući da joj objasni koliko je bitno da se auto ostavlja u brzini i da ručna mora biti podignuta. Priča nije bila prazna, bila je na mjestu, samo kad ne bi bila obavezna svaki put kad bi vraćala ključ. Vježbala je strpljenje, kimala, poljubila ga na odlasku, koncentrirajući se da svu nervozu pretoči u brzinu koraka. Odlučila je biti imuna na ponavljanja.

Vani je bilo hladno, prognoza je najavljivala snijeg. Kako je odmicala od roditeljske kuće, tako joj se korak usporio i vukla se po putu sa sve većom mukom. U sebi je nabrajala što bi joj sve bilo lakše da ima svoj automobil. Razmišljala je o dosjetljivosti koju stvara neimaština i o tom osjećaju da je i malo sasvim dovoljno ako nemaš više. Nešto joj u toj postavci nije odgovaralo, nije se slagala ni s ponosnom skromnošću ni s poštenom neimaštinom. Imala je premalo godina za floskule te vrste. Vjerovala je u novac, kako bi joj on maknuo bol iz leđa, našao bolji posao, učinio je puno spremnijom na akciju, otpornijom na ljudsku glupost, odgovornijom za sebe. Nemoć je preuzimala tijelo. Odluka o nedodirljivosti ponovno je pala

u vodu. Morala je sjesti na klupu. Dokopala se jedne i sva skoncentrirana na disanje pokušavala odagnati navalu panične tjeskobe, hvatala je dah za ostanak u normalnom. Pogledom je slijedila dužinu debla bukve, oblik zadnjeg žutog lišća na granama, prema gore i još više. Dugo je spajala krošnju i nebo dok napokon nije osjetila da se tijelo umirilo. Otpila je vodu iz flašice u torbi, pasala joj je iako je bila od prekjučer. Osjećala se bolje, ali nije joj se ustajalo. Morala je loše događaje pobijediti onim dobrim, savjet prijatelja kako dan učiniti boljim. Suspregnuvši cinizam, vježbala je tu metodu već mjesecima. Ružno: susjeda s rakom i troje djece. Dobro: na vrijeme je išla doktoru, muž je voli, na kemoterapiji nije izgubila kosu. Loše: nema automobil. Dobro: nema ni parkirne kazne, nema plaćanja registracije, prošetala je pa je u osam neće stisnuti zrak iz stana zbog predugog boravka u zatvorenom.

Nabrajanje je prekinuo zvuk mobitela. Bila je Cica: – Mila, nećeš vjerovati, ali napokon sam diplomirala, jel' me čuješ di-plo-mi-ra-la!!! Moramo to proslavit', sad sam luda skroz, zovem te još danas, moramo na neki šank, ja sam diplomiralaaaa! Imam drugi poziv, ajde čujemo se!

Izgovorivši: – Čestitam – samoj sebi, jer se pored Cicine sreće nije mogla progurati ni njena pristojna čestitka, razmišljala je koliko dugo traje prijateljičina agonija studiranja i koliko dugo sluša o toj agoniji sjedinjenoj u njezine probleme s Borom. Znala je da će i on nazvati uskoro, uvijek su sve radili u paru. Tako su i nju imali. Njoj je bila rame za plakanje, a njemu vagina za pražnjenje pritiska iz mošnji. Osjećala je da svi sve znaju, ali znala je da to nikad nitko neće izgovoriti. Bilo joj je jasno da je ona u zapletu vrlo nevažan akter.

Očekivani glas: – Nećeš vjerovati, Cica je diplomirala!

– Pa to je prekrasno!

– Ajd se ne zajebavaj odmah, malo se barem veseli, ljudski je.

– Pa rekla sam da je to prekrasno.

– Dobro, nek' ti bude. Što ćemo joj priredit', trebalo bi nešto, sigurno očekuje nešto.

– Ja ću bit' doma, zovite me ako smislite štogod.

Izvukla se brzinski i prekinula vezu bojeći se da je ne uvuče u neki svoj suludi romantično-slavljenički plan. Već su joj se neko vrijeme gadili i jedno i drugo, ali neka inercija, težina protiv koje se teško borila, ostavljali su je u tom statusu u kojem je osjećala dah perverzno. Odlučila je o tome ni ne misliti, zamarali su je. Odlučila je smatrati ih nevažnim.

Tek je sad uočila mladu djevojku na klupi nasuprot njene. S cigaretom u ustima nanosila je debeli namaz sjenila na lijevi kapak oka. Usput je uvlačila dimove i uza svu nervozu koja je bila u skladu s radnjama, djelovala opušteno i otmjeno. Uočivši da je promatra, mlada djevojka joj kroz cigaretu u ustima veselo reče: – Imam dvoje male djece, ne daju mi doma da se našminkam, a šef je ljutit kad dođem na posao neuređena.

Još joj se i malo nasmiješi, što se Ireni učini najiskrenijim dijelom cijelog dana.

Na izlazu iz parka sretne čovjeka s kojim se inače svako jutro na skoro istom mjestu sreće kad odlazi na posao. Bezglasno si kimaju jutrima i sad im se, iako se ne poznaju, pričinilo pristojnim obilježiti taj neplanirani susret. Ipak, bilo je pomalo neugodno, kao da su uhvaćeni u nekoj zabranjenoj radnji. Irena odluči da je sama sebi smiješna i cinično se iskezi bogatstvu vlastitog društvenog života u parku.

Kad se dokopala stana, odlučila je biti sretna. Shvatila je da je počela sezona smrdljivih martina i njihovih glasnih zujanja oko lampi. Prošle ih se godine bojala, izbezumila bi se kao da je u stan uletio stršljen. Glasni su i bezopasni, ne možeš ih ubiti. Ove su je godine razveselili. Njuškala je po stanu ne bi li shvatila zašto ih nazivaju smrdljivima. Osjetila je smrad vlage iz ventilacije, smrad lonaca iz stana do, ljudi gore smrde, bila je sigurna. Zaustavljala je trenutak, ostajala izvan ružnog, napinjala se iz petnih žila, vrijeme je svejedno prolazilo u gnjusnoj tišini. Odlučila je biti nedodirljiva samoći.

A onda su stigli, u paru, s rakijom starom dvanaest godina. Irena je pila kao da je ona diplomirala i divljala prigodnički obuzeta neprimjerenom srećom.

Cicu su žuljale najlonke, popravljala ih je i stalno se žalila na njih dok su tulile hitove iz mladosti jedna drugoj u uho. Svu nervozu trenutka usmjerila je na te čarape. Irena joj je predložila da ih skine jer je u stanu ionako prevruće. Nakon najlonki problem su postale gaće. Jednako su je maltretirale. Stoga ih je Irena skinula Cici i žviknula u školjku lampe gdje su se ugnijezdile skupa s leševima spaljenih smrdljivih martina. Cica je uzvratila Ireni dobru gestu bacivši njene gaće u prašnjavi kut stola. Boro je birao muziku. Njih dvije pokušavale su uskladiti tijela plešući i dodirujući se. Noge im nisu uspijevala uhvatiti isti ritam pa su više izgledale kao da se tuku i spotiču jedna o drugu. Oči su im ostaklile, obrazi gorjeli, pravile su se da izvedu neku zavodničku točku. Znojile su se i derale tko zna o čemu kad je Cica odjurila u kupaonu. Čuli su muklo bljuvanje s dna želuca. Nisu se usudili pomoći joj. Smirila se nakon nekog vremena, a njih dvoje sjedili su jedno do drugog i tupo buljili u zid ne mičući se. Irena je slušala pjesmu, čuo se samo bubanj izlomljenog ritma, osjećala ga

je glasno kao kad u filmovima dramski moment naglase glasnim kucanjem srca.

Breakbeat – prošapta.

Stvarno je breakbeat – zaključio on.

Irena je odlučila da im je ovo zadnji put.

AROMATERAPIJA

U uredu županijskog odvjetništva uvijek se nešto kuha i uvijek su svi na dijeti. Probali su sve što se probati može: čangšlang, undiet, atkinson, dukan, mesnu, čudo juhu... Ekipa je složna, svi se drže strogo i nitko ne mršavi. Uložili su i u sokovnik, zelene guste tekućine uklopljene su u redoviti jelovnik kao izvor vitamina.

Jedina koja nikad ne jede i koja je uspješno mršava od kad se zaposlila u uredu je Milena. Od malih nogu ima problem s prehranom. Zlo joj je od svega što nije skuhanog na njenoj peći i ne može si pomoći čak ni uz pomoć psihologa. Dali su joj da opere sve suđe, sama priredi, skuha, ali ništa nije pomoglo, sve što bi pojela povraćala je u roku od petnaest minuta. Njen ured nalazio se prvi do čajne kuhinje, srećom i drugi od wc-a, i korišten je kao blagovaonica. Nisu je tjerovali da jede s njima.

Okidač je bila čudotvorna juha. Taj smrad zelja skuhanog s puno luka nije mogla podnijeti. U početku nije imala strategiju. Sjetila se da je u nekom časopisu pročitala kako anis smanjuje apetit, proguglala je i pronašla: *Anis (Pimpinella anisum) smanjuje apetit, poboljšava cirkulaciju i izmjenu tvari u organizmu*. Prvo je nakapala ulje anisa za aromalampe u posudu s vodom na radijatoru. Miris je bio jak na prvu, ali nije odbijao. Blagovatelji nisu bili bez teka, samo su pohvalili kako u uredu ima neke nove svježine. Mljackali su, hvaleći jelo punih usta, srkali, lizali prste i čačkalicama prekapali šuplje zube. Milena to nije mogla podnijeti. Uljem je namazala svoj stol, ladice, sve na njemu, čak i računalo. Zatim je anisom premazala stol na kojem su ručali. Taj dan prvi puta nisu jeli kao inače. Meškoljili su se i pogledavali. Slavko je bio najljući, dobar i fin ručak, a ne ide im, u čemu je stvar? Otvorili su prozore, napravili propuh, ali većina je brljala po tanjuru, netko je okrivio južinu i taj su dan sumorni otišli kućama, bacivši većinu ručka u smeće. Ohrabrena dobrim rezultatom, Milena je usula ulje u sve kutije s olovkama, ulaštila pod krpom natopljenom mirisom i još malo kapnula na teške prozorske zavjese. Miris je bio intenzivan, osjetio se već s glavnog ulaza, nisu mu mogli dokučiti izvor, bio je sveprisutan. Nakon burnog prepucavanja s čistačicama, svađe u kojoj su se iznosile sve čarke od kad je ureda, nakon zaključka o očitoj uroti ovih i onih, dogovor je pao da će ručak preseliti u centralnu prostoriju. Veća je i ima više prozora.

Milena živi s majkom i ocem u malom sterilnom stanu gdje se, zbog njenih problema s prehranom, kuha u loži širom otvorenih prozora, hranu neutralnog okusa, obično na lešo, uvijek male količine. Funkcioniraju vrlo dobro, rijetko dižu glas jedni na druge i tenzija

skoro pa i nema. Ne pričaju puno, većinu komunikacije ostvaruju gledajući televiziju. Omiljene su im emisije o hrani, uz njih su uvijek opušteni i sretni. Majka voli ozareno zaključiti: – Što sve ljudi jedu, pa to je čudo! U zadnje vrijeme s posebnim žarom prate izradu slastica. Naime, petak je u Mileninom uredu rezerviran za kolače. Bez obzira na program kojeg su se držali, tjedan je valjalo zaokružiti nečim slatkim. Kolače su donosili od kuće jer u čajnoj kuhinji nisu imali pećnicu. To je bio dan kad je i Milena sudjelovala donoseći egzotične deserte vrhunske izvedbe. Svatko je imao svoj petak, da ne pretjeraju, a i da se uživa kako treba. Petcima bi stizale kremšnite, vasine i bakine torte, mačje oči, šaumrolne, baklave, klasični izbor kolača koji bi prekidala Milena s meringe kolutovima, šarlotinom tortom, minjonima, eklerima, makronsima, tartovima... Iako je u početku bilo negodovanja zbog nepoznatih sastojaka i neobičnih mirisa, ubrzo su se svi navikli na egzotični petak i otvoreno mu se veselili.

Od kada se u uredu pojavio problem s mirisom, sumornu atmosferu prekidao je petak. Kolače se jelo s nogu i po jedan-dva, imali su normalan okus i miris prostorija nije ih toliko odvrćao od uživanja. Tome je pridonosilo pravilo da se petkom poslije 12 sati smije popiti koja kratka.

Iako više nisu jeli u njenu uredu, i dalje se na rešou kuhalo sve i svašta. Mirisi kuhanja direktno su kuljali u njen ured i Milena se nije mogla zaustaviti. Pažljivo je planirala nove poteze. Kapala je anis u suncokretovo ulje, u sol, u Vegetu, u sve začine. Namazala je i unutrašnjost lonaca i dno tave. Bila je umjerena, po malo u sve, da se ne osjeti odmah, ali da odradi posao. Sve se manje jelo, svaki dan je netko preskočio obrok. Čarke su prerasle u grube svađe. Uhodili su čistačice, smatrajući ih glavnim neprijateljima. Pregledavali su sredstva za čišćenje, promijenili dobavljača. Potajno su si međusobno pretresali torbe i ladice. Uzrok nikako nisu mogli dokučiti. Svi su počeli mršavjeti. Ali nisu odustajali od kuhanja. Ujutro bi uz kavu skupili novce i svaki je dan netko išao na plac po namirnice.

Krčkanje prokulica toliko je smrdjelo da je ulje usula u lonac. Budući da je morala biti brza, smotala se pa joj je upala cijela bočica. Para iz lonca dizala joj je kiselinu iz želudca dok je šeptrljavo tražila zaimaču u ladici s priborom, činilo joj se da metal žlica i vilica odzvanja kroz tri sobe. Upecala ju je iz prve i bez razmišljanja zgrabila, vruće staklo spržilo joj je sredinu dlana, ali nije pustila ni glasa. Imala je sreće, nisu je uočili. Ona nije jela s njima, a bila je draga, mila i tiha pa im nije bila sumnjiva. Najstariji odvjetnik taj je dan iz inata pojeo sve prokulice, sve do jedne. Hvalio se da je prehladen i da njemu mirisi ne mogu ništa. Ostali su pokušali, ali prokulice zaista nisu bile jestive osim iz inata ili za okladu. Odvjetnik je taj

dan završio na hitnoj. Za njegov čenom načet želudac, teško probavljive prokulice bile su, doslovce rečeno, prevelik zalogaj. Slavko je nazvao odvjetnikovu kćer i pokušao joj objasniti da ih u uredu netko truže i da obavezno traži pretragu koja će to dokazati. Kći je bila prilično gruba i nije ga imala živaca slušati. U uredu su shvatili da imaju opasan problem i da su u njemu posve sami. Otvorili su bocu rakije iako je bila srijeda. Milena se prvi put uplašila i čak drmnula dvije rakije iz zgloba. Nakon petnaest minuta ispovraćala ih je u wc-u, previjajući se od bolova i preklinjući automat za svjetlo koji ju je u pravilnim periodima ostavljao u mraku pojačavajući ionako grozan događaj.

Idućih je dana vladala tiha histerija. Tajnica je odmah otvorila bolovanje. Slavko i daktilografkinja Pirc uplatili su sistematski u privatnoj klinici. Više se nije kuhalo. Svi su naoko mršavjeli, a zbog straha od trovanja nikome to nije bilo drago. Međusobno su sve manje razgovarali, gurali su nosove u predmete i slučajeve, učinkovitost ureda dosegla je svoj maksimum. Na inače vječno gorućem rešou, više se nije kuhala ni kava.

Milena je nakon hospitalizacije starog odvjetnika Rihtera prestala sa svojim diverzantskim akcijama. Uхватила se posla kao ostali kolege, podržavajući njihov strah od konzumacije hrane u prostorijama ureda. Jedino je pokušala zadržati tradiciju slatkog petka donoseći slastice, ali, iako je strah od trovanja i zlog trovača malo minula, i dalje nitko ništa nije želio okusiti. Alkohol je bio pošteđen straha, pilo se bez obzira na vrijeme i dan, nekad više nekad manje, ali redovito. Milena je netaknute kolače vraćala kući tjeskobna i pomalo ljuta, bilo joj je žao što su i oni stradali pred najezdom paranoje. Svejedno je bila uporna, vjerovala je da će ih pridobiti kad-tad. Napravila je pitu od rabarbare i jagoda s malo anisa, imala je osjećaj da ovaj put nitko neće odoljeti. Anis joj je jednom donio uspjeh, vjerovala je da bi mogao opet. Brižno je pripremila sve sastojke prije smjene, a majka je dobila zadatak pečenja jer pita nije dobra ako nije topla pri serviranju. Od jutra je bila nervozna jer se bojala da majka ne uništi pitu predugim pečenjem. Taj se petak posebno puno pilo, već od osam i kad je Milena oko podneva donijela još vrelu pitu, u uredu nije bilo trijezne osobe. Nutkala ih je, rezala komade i gurala im pod nos. Šećerila je kriške štaubom kroz plastičnu šablonu u obliku srca. Daktilografkinja je kihala podražena šećerom, ostali su uzimali tanjuriće i s nelagodom ih odlagali na stol. Slavku je pita mirisala na uredski namještaj: – Jesi stolac dodala kao začim?

Prostorijom je zavladao histeričan smijeh iako Slavko nije bio posebno smiješan. Milena je uzrujano trpala pitu u usta, vrelo voće joj je pržilo jezik, mrmljala je punih usta: – Jako je fino – kada joj je komad zapeo u grlu i počeo je gušiti. Njenu bitku za dah isprva nitko nije uočio

jer je baš tada odvjetnica Smolko produžila bujicu smijeha primijetivši: – Nema luđeg vremena od ovog, u uredu jede jedino žena s poremećajem u prehrani!

Kada je Slavko shvatio da se Milena ozbiljno guši, prinio joj je čašu vode ustima, pokušavajući je nagovoriti na gutljaj poput male bebe. Voda je iscurila niz bradu ne našavši put u ždrijelo. Zavládala je panika. Daktilografinja ju je bez milosti lupala po leđima, a Slavko joj se unosio u lice besmisleno objašnjavajući: – Samo se umiri, sve je u redu, samo se umiri i udahni...

Svi su se ustrčali, gospođa Pirc je nazvala hitnu i zatim neutješno ridala čučéći u kutu ureda. Stari odvjetnik je gurkao Slavka: – Stisni joj trbuh, tako to rade u filmovima!

Ovaj je gundáo: – Jebote, stari, pa nije ti ovo kaubojac!

Milenino je tijelo u potpunosti klonulo dok se hitna probijala kroz centar grada. Nije joj bilo pomoći. Osoblje hitne objasnilo im je da je gušenje hranom na šestom mjestu među uzrocima smrti uslijed nesretnog slučaja: – Ako se zalogaj ne izbaci nakon tridesetak sekundi nastupa nesvjestica, ako se ne izvede Heimlichov zahvat dok je žrtva u nesvijesti, nastupa smrt.

VOŠTANE FIGURE

Mater mi je umrla prije sedam dana. Danas je opet subota i ja, kći, preslagujem ostatke jednog života. Nema među njenim stvarima iznenađenja. Mehanički ih vadim iz ormara, skidam s polica i pokušavam ne misliti kamo me sve detalji mogu odvesti. Topao je dan i s ulice čujem tramvaj, osjećam gužvu, iako je ne vidim. Znam da ne smijem stati. Teško dovršavam započeto. Krenem puna elana, osjećaja da će baš ovaj put biti drugačije, da me besmisao neće uhvatiti u zamku i da ću baš ovaj put, bez obzira na sve, završiti željeno i pobijediti. Zato sada ne smijem stati jer ako samo zastanem, nikada više neću ni početi. Argumenata će uvijek biti. Ili me rastužuje, ili se raspadam, ili ne stignem, ili je sve jednostavno bez ikakvog smisla. Zato danas, u toplu subotu, tjedan dana nakon majčine smrti, mahnito trpam midi štof-suknje, tvid-kapute i plišane kućne ogrtače u kutije. Goblene i slike motam u novine. Bacam poderane kuhinjske krpe, okrhnutе tanjure i lončice. I naravno, pokušavam potisnuti detalje. Ne sjećati ih se. Ne dozvoliti im da me povuku u slatki mrak patetike.

Majka je živjela dobro. Bila je stara i umrla je. Sada sam sama. Ali nisam nemoćna. Sve što se događa, događa se jer tako mora biti. Ničega tragičnog nema u ovom trenutku. Samo običan život. I obična smrt.

Dugo, dugo sam mislila da se ne može naučiti sve države svijeta jer ih ima nebrojeno, isto tako sam mislila da je svako žensko ime moglo biti ime kraljice jer je i kraljica nebrojeno po nepreglednom svijetu. Tako sam mislila i o vrstama automobila. Kada sam shvatila konačnost tih pojava, svijet je postao manje zanimljiv. Dugo sam mislila da roditelji, svi na svijetu, uopće ne razgovaraju. Da se to ne radi. Jer nikada, baš nikada nisam čula oca i mater da razgovaraju. Komunicirali su tišinom, ponekad gestama, nesvjesnim, shvatila sam poslije. Ali riječima nikad. Zato sam, kad sam kod Zorice za ručkom čula njezinu majku kako ocu prepričava neku smiješnu zgodu s placa i pri tom mu se žali na cijene kelja i rostbratna, osjetila prisustvo obeščašćenja, nekog zlog događaja. U času sam poprimila boju zida, ispričala se i odjurila kući, nisam mogla shvatiti što se događa. Kasnije sam prijateljici izmislila neku priču o glavobolji i virozi, i od tog dana je sustavno ispitivala o tome kakav joj je bio dan. Željela sam da mi priča svaku sitnicu. Da ne preskače ništa. Postajalo mi je jasno da je moja obitelj drugačija od drugih.

Mater i ja smo najčešće bile same. Otac, vojno lice, imao je prekomande po cijeloj zemlji, ali

na njih nije vodio nas dvije. Govorio je da prava obitelj mora imati svoje mjesto, jedno mjesto. I tako bismo mi ostajale, a on je slao razglednice i dolazio povremeno na nekoliko dana. Kada ga nije bilo, u stanu su vladali nered i zapuštenost. U boljim fazama, koje su bile rijetke, majka je čitala. Knjiga je bilo posvuda. Činilo mi se da ih nikad ne dovršava. U gorim fazama, majka bi cijele dane hodala po kući u ofucanom šlafroku, pušila i slagala pasijans. Špil karata s crvenom i plavom kariranom pozadinom već se toliko izlizao da neke karte više nisu bile pravokutne. Stajale su u keramičkoj narančastoj posudici u obliku bundeve. Zajedno sa sitnicama koje nikom nisu trebale: hrđavi ključ od podruma na prljavoj lastici, sitniš njemačkog novca, nekoliko gumba različitih boja i veličina. Malo mrva i prašine.

Ja sam u tim razdobljima vježbala samostalnost. Kako podgrijati varivo, iscijediti limun, oprati tanjur, napisati zadaću, sama sebi pregledati zadaću, pročitati si priču za laku noć. Majka bi me gledala milo, ponekad bi mi uputila smiješak, dobivala sam nekada i milovanja po licu. Rijetko bismo govorile. Ne kao ona i otac. Ali šturo, samo ono prijeko potrebno. I tako smo zaustavljale vrijeme dok se on ne bi najavio.

Onda, kada bismo znale da on stiže, sve se mijenjalo. Susjeda Stanković, koja nam je inače i kuhala i peglala, tada bi ostajala kod nas dok stan ne bi zablistao, od parketa do plafona. Mama bi jurila frizerki, manikerki, krojačici. Namakala bi noge u laboru i strugala ostatke laka, zaostale na noktima od zadnjeg njegova posjeta. U vaze se stavljalo mimoze, anemone i ruže. U pećnici bi zacvrčalo meso, teletina najčešće. Na majčino bi se lice navukao osmijeh i ona žena u nestajanju naglo bi ušla u svoju ulogu. I ja bih tada napokon bila dijete. Veselila bih se poklonima, odlazila bih s njim u šetnje, na vrtuljak u park, u cirkus ako bi bio u gradu, k njegovim prijateljima koji su imali djecu. Nisam se branila od previše sreće. I svilene mašne sam vezala u kosu, bez prigovora da me čupaju.

Nakon otkrića kod Zorice, pokušavala sam iznenaditi mamu i tatu, pritajiti se, praviti se da spavam, ne bi li čula njihove glasove upućene jedno drugom. Barem šapat. Mislila sam da kad me nema, možda razgovaraju. Smišljala sam razloge njihove tišine. Izmišljala zaplete poput Zagorkinih. Uhodila ih, otvarala poštu, tražila tragove po kući, spajajući najobičnije sitnice u priče sa sretnim krajem. Na fotografijama spremljenim u svilom obloženu kutiju, tražila sam aktere mojih zapleta. I na njima sam vidjela ono što i kod kuće, majku kako gleda oca i oca koji se smije, ali nikad, baš nikad ne gleda u nju. Čak i kada bi joj donosio poklone, nije čekao reakciju, nije gledao kako se veseli prvim najlonkama s natom, ruži u zlatnom pakiranju, čokoladnim bombonima u obliku srca. Njegove osmijehe i zagrljaje dobivala sam ja. I riječi su bile za mene. Priče o mjestima gdje je bio. O ljudima koje je sretao. Čudnim

jelima i običajima. I životinjama i drveću. Pripovijedao bi mi naširoko i nadugačko, a ja sam ga upijala iz sve snage, crpeći što više iz njega, akumulirajući ushit da mi što duže potraje nakon što ode.

Jednom nas je iznenadio. Našao nas je onakve, umrtvljene, blijede i nedostupne, svakodnevnne. Zbunjen i tužan, pokušavao je shvatiti gdje je nestala priča koju je volio. Mi se nismo snašle, nikako nismo uspijevale uskočiti u zadane uloge. Sreću nisam mogla zatomiti, ali s njom je došla i tjeskoba nepoznatih odnosa. On je pokušao majci pomoći oko pasijansa, uočio je otvaranje dugačke linije kada se pikovu damu premjesti na kralja herca. To je bila ljubav, taj potez u kartaškoj igri bila je jedina prava ljubav upućena mojoj majci koje se ja mogu sjetiti. Tu noć sam ih čula. Majčino ridanje i vikanje: – Nisam ja ona, nisam i nisam.

Njegov tih i promukao glas: – Ma nije to sada više bitno. Vidiš kako joj tek Jana slič.

Dalje nisam mogla razabrati, što od uzbuđenja, što od straha. Znam da je to trajalo još neko vrijeme, znam da je mama vikala kao nikad do tada i čula sam da je satima poslije ustrajno plakala.

Sutradan smo on i ja otišli na šampite, a po povratku je sve bilo onako kako to inače biva kada on dolazi. Zavjese su mirisale, ruže su se crvenjele, meso je cvrčalo i majka se smiješila. Lako smo nastavili u revijalnom tonu. Svatko na svoj način. I dan prije više nikad nitko nije spomenuo. A moje su se koncepcije u rekonstruiranju obiteljskog zapleta, preusmjerile na razotkrivanje te neke na koju smo sličile majka i ja. Nikad se nisam usudila pitati jer ta se noć, kao ni dan, u našim životima zapravo nije dogodila.

Tek potkraj studiranja, onog dana kada nam je javljeno da je otac umro, ta tajanstvena žena postala je stvarna osoba. Dok smo čekale da nam dovezu njegov sanduk iz Makedonije, dok smo tako jedna drugu pogledavale i nakon toga zurile u prazno, stigla nam je žena iz servisa za čišćenje stanova. Bila je u potpunosti strani element u stanu i nije mogla znati što mi iščekujemo jer joj nismo imale potrebu reći. Ribala je, prala, spremala, kao nekad susjeda Stanković, i uz to glasno pjevala. Bila je kao uragan. Vrlo invazivna, vrlo intenzivna. Majka to nije mogla podnijeti, pobjegla je u spavaću sobu, popila tablete za spavanje i odgađala život kao i inače. Željela sam da i mene sakrije u sobu, da me ne ostavi sa strankinjom koja pjeva. Sve se događalo samo njoj i nisam imala drugo nego šutnju. Opet me ostavila samu da smišljam i izmišljam. Željela sam da mi netko objasni kako se trebam osjećati i što bih trebala činiti. Bila sam svjesna naše uigrane tlapnje, te igre oca, majke i mene, i nije mi bilo jasno kako ćemo bez nje.

Uskoro je kuća bila baš onakva kakva bi bila da ga čekamo živog. Ta mi je pomisao napokon natjerala težinu u pluća. Dok sam plakala, rekla mi je. Majka je napokon progovorila. Bez drame, bez histerije, samo je to izgovorila kao da me šalje u dućan po kruh. Imala sam osjećaj da čita naglas dio neke od onih knjiga koje je ostavljala otvorene po cijeloj kući.

- Ti očekuješ veliku priču, a takva ustvari ne postoji. Tvoj je otac volio idealnu sliku. Odabrao me jer sam ličila na njegovu ubijenu sestru, odabrao me kao zamjenu, kao mogućnost da se sestri ustvari ništa nije dogodilo. Zapalili su je u kući, nju i majku, oca i djeda. Imala je trinaest godina. Tada su to činili mnogima.

Moje tijelo za njega nije bilo živo. Ne znam zašto sam pristala na njegove uvjete. Nisam nikad shvatila. Stvorio je vlastite voštane figure u potpunosti neupotrebljive u svijetu bez kulisa.

Topao je dan i s ulice čujem tramvaj, osjećam gužvu, iako je ne vidim. Znam da ne smijem stati.

JEKA JE GLASNA

Živim u zgradi na izlazu iz grada. Ili ulazu. Svejedno je. Oko zgrade je od drače očišćena ledina i netom otvorena benzinska crpka s puno reklama i svjetala. S boka nam se koči konstrukcija sportske dvorane koja, čini mi se, nikada neće biti dovršena. U zgradi s tri ulaza, u svakom po devet stanova, naseljen je samo naš. Dok gledam kroz prozor, osjećam kako me razvaljuje val samoće što se nezadrživo valja preko ulice zaobilazeći benzinsku, čuvajući svu silinu samo za mene.

Na benzinskoj pumpi ljudi redovito piju kavu. Trešti muzika. Reklame se mijenjaju. Svjetla su jarka. Benzin smrdi. Živo je. Ali ne i kod nas.

Kada u zimu maknem tegle s cvijećem, naša će građevina djelovati netaknuto. Pojest će nas zaborav i na kraju korov. Na zidove će krenuti divovska pirika, progutat će nas i nikad nitko neće ni pomisliti da je nekoga nekad tu bilo. Bojim se da je nestajanje jedina izgledna mogućnost promjene.

Nas je petoro, tri sina, muž i ja. On radi. Uvijek. On je konzultant. Donosi nam blagostanje i sigurnost. Poslovna sposobnost mu je priskrbila i ovaj peterosobni stan. Imamo sve što nam treba. Bilo bi grehota žaliti se. Ugodan je čovjek. I blag. Dođe kući, izljubi nas i ode spavati. Nikad ne zaboravi podijeliti puse. I to svima. Oni imaju tri, pet i sedam godina. Ekipa su. Ovdje nema nikoga pa se igraju sami. Za sada nemaju imaginarne prijatelje ili ih ja još nisam uočila. Svaki ima svoju sobu. Male su, ali funkcionalne. I mene na raspolaganju dvadeset i četiri sata na dan. Poslodavac mi je propao već u prvoj godini trogodišnjeg roditeljnog dopusta.

Kad smo se doselili, veselila me tišina. Godila je nakon prekrcanog radničkog kvarta. Nikada nisam mislila da bi mi mogle faliti tuđe svađe, obiteljski i seksualni odnosi, vešmašine, zaprške i zimnice. Nitko mi ne trese mrvicu na glavu niti klofa tepih na upravo opran veš. Kada bacam smeće u kontejner, mogu izbrojiti tjedno bacanje. Sav je sadržaj naš. Mogu, ako sam dovoljno luda, i oprati kontejner.

Nismo mi oduvijek sami u toj zgradi. Kada smo se doselili, u prizemlju je radio frizerski salon Lidija. Borka i ja smo pile kavu na stepenicama ulaza i pokušavale smisliti kako nagovoriti nekog da skrene u našu ulicu. Nije pomogao ni jumbo plakat ispred raskršća. Niti gratis ponude po forumima i društvenim mrežama. Maštale smo kako ćemo njene mušterije

tako očarati da će se početi doseljavati u zgradu. Da nam budu što bliže. Smišljale smo prezimena stanara i izgled pločica na vratima. Svakom smo definirale boju kose i stanje vlasništva. Ona je izdržala pola godine, koliko je najma uplatila, a onda pobjegla bez osvrtnja. Šiša sada punom parom, negdje u centru grada, svi je hvale kao vrhunsku. Zvala sam je nekoliko puta da dođe popiti kavu na stepenice, za ta naša lijepa vremena. Ali ona se ne da, kaže, dovoljno je puta skrenula u ulicu u koju nitko drugi neće.

Jučer sam ih gledala, dvojicu starijih sinova, kako se pentraju po betonskim stupovima na koje se već hvata mahovina. Konstrukcija dvorane je poput nasukanih rebara diva. Ni bageri već dugo nisu svračali. Čak ni za lokalne izbore. A ovi moji klinici spretno savladavaju lukove. Kao da su u adrenalinskom parku. Njihov smijeh odbija se od praznine, jeka je glasna.

Ponekad rukom, dok se penjem stubištem, pratim neravnine zidova i kuckam o vrata, da čujem kakav zvuk proizvodi prazan stan. Osluškujem i izmišljam. Bakicu koja baca kauč kroz prozor jer se boji grinja u njemu, oca koji dijete dovede k meni, da u miru može šamarati i šutati njegovu mater, djevojčice koje pod plahtama otkrivaju vlastite otvore, kolekcionare prošlosti zatrpane u krami svog života, starca koji živi s trideset i četiri mačke i dokazuje da Pitagorin poučak ima grešku, susjede o kojima ništa ne bih znala kada bi zbilja postojali.

Ja nisam luda, kažem ja to mojem prijatelju, nisam luda, samo sam osamljena. Ne znam postoji li za to lijek, ali kada se zadnji put kamion na kojem piše *Selidbe* zabunom zavezao u našu ulicu, ja sam skoro skočila kroz balkon od sreće. Kamion je shvatio pogrešku i nastavio tražiti zgrade u kojima se živi. Tako bih voljela bar jednom posuditi sol od susjede, odslušati priču o evidentnoj čovjekolikosti mačaka ili dobiti nejestive kolače na okrhnutom tanjuru koji poslije vraćam pun jer se tako pristoji. Ne znam kako u ovoj napuštenosti izbjeći ludost. Bojim se da će me nadrastiti taj demon tjeskobe, da će me ugušiti grljenjem. Morao bi me ljutiti tuđi prženi luk na tavi, tuđi smrad i život razdraživati. Voljela bih se boriti protiv stvarnih ljudi i stvarnih zapleta.

Danas puše vruć vjetar, a kalendar govori o zimi. Puhanje na cestu tjera preostalo lišće s drveća i poneko s tla. Zgrada je siva, kao i kuće zimi, bez obzira na boju fasade. I prozori bi se zgurili da se uklope u sliku, kada bi to ikako bilo moguće. U ulici odjekuje zvuk cijepanja. Vručina u nosnice nosi trulež prirode spremne na mirovanje. Miris bi trebao biti leden, trebao bi rezati zrak. A on je miran, uljuljkava se u dlačicama nosa. Uz mukle udarce sjekire, tamo negdje u pozadini, čuje se: – *Krumpiraaa, lukaana, zeljaana* – s dugim i lijenim usklikom na kraju. Kasno jutro je, vrijeme za informativne emisije i prve zaprške.

Sjekirom barata mladić, preokruglast i prećelav za svoje godine. Na čelu mu rejbanke, još jedne oči za nevidljiv pogled. Pažljivo cijepa kosti, goveđe, i polaže ih na rostfraj pladanj. Na panju ostaje sukrvica umjesto triješća. Juha će biti fina jer fina je samo ako je kost otvorena.

Muhe uživaju u letu. Srčane bolesnike voze u hitnoj pomoći. Lišće leti po cesti u kolopletima i vrtlozima. Moje naborano čelo pritišće glavobolja. Čuje se lavež haskija iz ulice dva bloka dalje. Odzvanja jeka po rebrima nedovršene dvorane.

- Dobar dan, susjeda, imate li kakve kosti za nacijepati?

Gledajte vi svoja posla, mislim si ja, i dva puta okrećem ključ u bravi nakon što uđem u stan.

VOŽNJE

Po povratku iz prve smjene Kata je na krevetu u spavaćoj sobi zatekla duboko usnulu голу ženu. Na noćnom ormariću stajali su redom: vibrator ljubičaste boje, soda bikarbona, čaša vode, tirkizni lak za nokte i iskorišteni kondom. Žena je duboko disala i to je bio jedini znak da nije mrtva.

Znala je da sin nije u gradu, a muž je, očito, zaboravio. Rekla mu je da u četvrtak iznimno radi ujutro. Vjerojatno je skočio tek do kioska, po cigarete.

Kad ide s posla, Kata u leđima osjeća cijelu smjenu i zato redovno pije tableticu za živce. Pomaže joj da do kuće otpusti sve otrove. Ne podnosi vlastitu histeriju. Danas je popila dvije. Kao da je znala.

Otuda mir. Uzela je novce iz druge ladice, tirkizni lak s noćnog ormarića i, najtiše što je mogla, nestala iz stana. Na kolodvoru je kupila kartu i sad prati miljokaze uz cestu koji postojano nestaju usuglašeno s brzinom autobusa. Autobusi su spas. Nekad na kratko, nekad na malo duže.

Prvi je put putovala prije deset godina.

Zagreb-Dubrovnik. Danas je opet kroz grad prošao autobus Zagreb-Dubrovnik. A ja i dalje nemam velike sise niti plavu kosu. Vješam veš, čarapu po čarapu, bezbroj čarapa, perem čaše, na nožicu i bez nožice, bezbroj čaša, skupljam kockice, crvene, bijele, plave, žute, bezbroj kockica, i mislim kako je on negdje, pametan, lijep i lud, kako prodire u neku ženu, plavušu, daje joj najbolje što ima, stišće joj sise, njoj, a ne meni. A pokvarena pipa pušta kap po kap vode, na limeni lavabo.

Jednom je putovala s vrećom smeća.

Vidici-Kazalište. Muž me dovezao na stanicu u zadnji čas, istrčala sam iz auta, uskočila u autobus i krenula, kao i svaki dan, na posao. Vrata su se zatvorila i bila sam spremna na rutinu pokazivanja mjesečne karte i kimanja umornim licima, istim iz dana u dan. Kada sam shvatila da sam umjesto torbe uzela vreću punu smeća, koju sam usput trebala ubaciti u kontejner, ništa se nije moglo učiniti. Počela sam se ispričavati vozaču koji me krajičkom oka gledao, onako, kao iz tuđe glave, kako to samo šoferi znaju. I nije komentirao ništa. Iako već tri godine ulazim u isto vrijeme, na istom mjestu, iako njega vidim redovitije nego vlastito

dijete, nije se odvažio na suosjećanje bilo koje vrste. Mislila sam, možda se bar našali. A on, ništa. Ni može, ni ne može bez karte. Baš ništa. A ja sam se, crvena od srama, bez riječi uputila na prvo slobodno mjesto, sjela i na pod kraj nogu ugurala crnu vrećicu iz koje je zaudarao oslić od jučerašnjeg ručka. Kroz prozor sam gledala more, valjalo se i pjenilo kao i svaki dan.

Jednom je namjeravala istraživati.

Šibenik-Majske Poljane. Na putu prema rodnom selu raspadnute, nagorene, neuseljive kuće zakucane vratima. Zakucan čavao u dasci povezan špagom i klin koji viri iz okrhnete cigle skriva duhove i aveti, produbljuje sjetu. Već dugo iza tih vrata nema neimaštine, obiteljskog nasilja, mirisa zaprške, dunje na ormaru, ni nostalgije. Iza jednih čuču djevojčica u pretankoj haljini, koja prozirna poput njenog krhkog tijela, obavlja tanke noge, ne skrivajući ništa. Oči svijetle strahom. Vrata ne pomažu, uvijek se otvore kad on dolazi. A on nikad nije dobar. On je sve, samo ne dobar.

Kata putuje često, nikad s planom, nikad s mapom mjesta, posebno ne s fotoaparatom.

Danas je putovala pokretnim stepenicama do blagajne. Zamišljala je kako u rukama čvrsto drži torbu i lagano, kao u usporenom filmu, pada na leđa dok joj se žniranci tenisice i rubovi jakne zapleću u mehanizam, a glava izokreće i vrat puca povučen snagom stepenica.

U kafiću čekaonice gledala je televizor putujući kemijski umirenim mislima kroz vatru, isključena od mogućnosti da se razljuti ili rasplače.

Ne smeta je što libido njenog muža nema padova, zna da je na visokom stupnju početkom mjeseca kad dobiva plaću. Ne smeta joj što nije vezan za nju, ona bi radije imala dobrog kiropraktičara nego ljubavnika. Dok miljokazi nestaju, razmišlja što je trebala učiniti. Ne zna je li trebala leći kraj usnule ljepotice, probuditi je nježnim stiskanjem guze, probati napokon ljubav žene. Zna da je ne bi mogla pljuskati ili čupati, a posebno zna da ne bi mogla vikati na nju jer ne zna što bi joj ustvari mogla predbaciti. Njegovo tijelo je ne privlači, ne osjeća prema njemu strast niti ima potrebu učiniti ga samo svojim. Zato je, sve u svemu, zbunjena. U dugim vožnjama bi je pratile misli i brige čija je težina i nerješivost padala u vodu već u povratku. Prihvatila je tako svoj rak, sinov razvod, očevu smrt, gubitak mačka Olivera... Sad je pratila stupiće uz cestu i nije imala priču, davno je prihvatila nevjernost muža, nije joj to predstavljalo problem. Nije znala što bi trebala razriješiti ovaj put. Bilo joj je smiješno kako uz vibrator stoji soda bikarbona, opet ga razvaljuje žgaravica, urnebesno je kako stari ljudi

nesvjesno klize u tragikomediju. Ljutila ju je pomisao na zamazanu plahtu, ali samo onako usput, ne zaista.

Putuje u Trst. Zaspala je brzo i vrlo čvrsto, obraza zalijepljenog za staklo. Probudila se kad je vozač panično najavio pauzu od pola sata. Stajali su na velikom parkiralištu s improviziranim toaletom izvedenim iz građevinarskih kontejnera. Pokušala je u njemu pisati, ali je smrad plastičnih zidova dugo zalijevanih mokraćom i jeftinim dezinfekcijskim sredstvom bio toliko jak da je povratila. Panično je brisala nered koji je napravila bojeći se reakcije ljudi koji su čekali na red i s kojima se morala nastaviti voziti. Imala je jedan paket maramica koji nije bio dovoljan ni za minimalni pokušaj čišćenja. Izašla je ispričavajući se, ljudi su mrmljali, nitko je nije gledao u oči. Iz mraka je čula vozača autobusa kako objašnjava da je popravio kvar i da se nada da će stići, ali s kašnjenjem. Više nije mogla zaspiti, nervoza ju je preuzimala u kombinaciji s tupom glavoboljom iznad očnih lukova. Najviše je razmišljala o plahtama, koliko dugo ih dijeli s nepoznatom i kako da to nije namirisala? Repetitivno je vrtjela motiv u stotinu krugova: o plahti, nervozi, tableti, mirisu, jebanju, lijepom tijelu.

Dobila je sms: – *opet autobus?* Spremila je mobitel u torbu i pravila se da nije pročitala poruku. Autobus je uz glasno štucanje i povremeno jaku trešnju motora u 1.30 sati ipak stigao u Trst. Na kolodvoru je našla oglas malog obiteljskog hotela, pozvala taksi i oko tri sata poslije ponoći napokon izula cipele. Otvorila je širom francuski prozor i dugo zurila u mrak u kojem je zamišljala more. Trebala je zrak, svježinu što zapljuskuje tijelo, trebala je mekoću debelog tepiha, trebalo joj je da nešto zagri. Vjetar je mreškao debele zastore, s ceste je dopirao monotoni zvuk pokvarenog rasvjetnog stupa, činjenice u mislima postajale su sve manje važne. Umor ju je pobijedio pred samu zoru, zaspala je na podu, obučena, s jastukom u krilu.

Sutradan je dugo birala pizzu u restoranu i silom je htjela, ne znajući ni riječi talijanskog, od konobara koji ne zna ni riječi bilo kojeg jezika osim materinjeg, saznati koju vrstu gljiva stavljaju na pizzu. Pitanje je bilo potpuno besmisleno, ni sama ne može objasniti kako se našla u nezavidnoj poziciji, ne zna je li htjela biti šaljiva, je li joj trebala mala toplina prije jela i kako ju je mislila to dobiti ovakvom zavrzlamom. Čovjek se vidno uznemirio, a njoj je, gladnoj, zgužvanoj i s ostacima bljuvotine na hlačama postalo jasno da ovaj put jednostavno nema što odlučiti. Prepustila je izbor menija konobaru, popila dva Aperola, cuclala je led iz čaše i pomislila kako bi mogla zapaliti cigaretu nakon dugih deset godina nepušenja. Hodala je ulicom pušeći i kršeći tako svaki kod pristojnog i lijepog iz nauka njene majke. Ostavljala

je čikove zgažene na asfaltu uvjeravajući se da nije ni od kud pobjegla, već da je tu gdje joj je mjesto oduvijek. Besciljno hodajući, nezainteresirana za bilo što oko sebe, nabasala je na crkvu. Učinilo joj se da bi se u njoj mogla odmoriti. Služba je bila napadno svečana, svega je bilo previše, i svijeca i svećenika na oltaru, previše mukle tišine. Ispraćalo se nekog važnog, nekog tko je zaslužio pojačanu pobožnost. Smetao joj je taj trud koji daje dodatne bodove pokojniku. Činilo se da u obredu nema tuge, nigdje nije vidjela nekoga tko bi bio bliska rodbina, sve je pucalo od forme, imala je osjećaj da se pokapa stvar. Razmišljala je o izrazima *biti na nivou*, u *maniri doličnog* i sve više osjećala kako joj živci plešu u krivom smjeru. Mrmorenje misnog slavlja poticalo je nervozu, penjala se polako uz leđa i navirala u obliku crvenila na vrat i obraze, imala je silnu potrebu obraniti pokojnika od ove ravnodušnosti skupa, natjerati ih na emociju, izbiti ih sve skupa iz naučenog ponašanja. Vrpoljila se i tražila barem jedno uznemireno lice u procesiji koja se vođena nevidljivom rukom u savršenom miru formirala iza lijesa. Niska bezličnih maski šuljala se prema glavnim vratima kad je Kata počela vikati: – Nije u redu ne osjećati ništa! Sramota je biti miran uz smrt!

Njezin urlik ostao je visjeti u zraku, kolona je na trenutak zastala, časna sestra od sto kila prišla joj je i mirno, uhvativši je pod ruku, izvela iz crkve. Sprovod je izmilio niz cestu, a ona je posramljeno krenula prema kanalima praviti se da je turistica, prebrojavajući u sebi koliko tableta ima u torbi. Tijelo joj je titralo iznutra, bojala se da će utroba prerasti kožu i eksplodirati, cigareta nije pomagala, ni brzo hodanje. Sjela je na terasu prvog kafića na koji je naišla, naručila rakiju i rujući po torbi za tabletom našla lak koji je jučer ukrala u vlastitoj kući. Konobar je bio proćelav, tanak toliko da joj se činilo da će puknuti u struku i vrlo krivih žutih zuba. Zahvalila mu je nesvjesno, ne shvaćajući da govori hrvatski. On se ozario i počeo razgovor na nekoj mješavini jezika bivše joj države. Govorio je o trapericama, Ponte Rossu, lijepim vremenima i cijelo joj vrijeme namigivao. Izgledao joj je kao potrgana lutka iz komične predstave, nije joj ulijevao povjerenje i samo ga je s čuđenjem gledala. Na stol je sletio golub i on joj je pokazao kako da ga potjera šarenom pumpicom napunjenom vodom. Pitala ga je može li tom pumpicom potjerati njega, konobara, na što se ovaj uvrijeđeno lecnuo da nije on neki Cigan da ga se tako tjera. Iz leđa joj je opet krenula nervoza, počela je vikati i psovati, da mu pas mater šovinističku, cijela se terasa usmjerila na scenu, ona je urlajući bacila novce konobaru u lice i odjurila niz ulicu. Uplašila se vlastitog stanja, progutala tablete i dala sve od sebe da nađe hotel u kojem je prespavala. Poslala je mužu sms: – *Dobro sam, na nekom sprovodu sam, vraćam se sutra*. U sobi je dugo lakirala nokte, nespretno i poput djeteta, posvuda oko nokta, čekajući da kemija odradi svoje. Jedva je čekala da se vrati kući.

Prije nego što je izašla iz autobusa, popila je tabletu jer izrazito ne voli vlastitu histeriju.
Nadala se da je promijenio posteljinu.

ŠTO MOJE NIKAD NE ZAMIŠLJAŠ

Stroj smo, mehanizam radi. Dan počinje u zoru. Otvorim oči, žuljanje u lijevom, u desnom je sve u redu. Kava. S njom je sve u redu, ona će žuljati stijenku želuca, ali tek kasnije, sad je u redu. Kao i obično, nisam očistila zube koncem. U filmovima to rade svaki dan. Ja to ne radim. Samo ih operem. I isplazim si jezik, kao i obično. Opet mi fali vremena. Žurim samo u jednom času. Ali jednako je i kad žurim i kad ne žurim. Jer i oni su tu. Svatko sa svojom običnom pričom za jutro. Otvaranje očiju i slično. Svatko prati svoju liniju. Malo si smetamo, bitka je za umivaonik. Za ogledalo. Ali stroj smo. Mehanizam radi. Krećemo, svatko na svoju stranu. U radni dan.

A ti, kako ti zamišljaš moju kuću? Misliš li na cjelinu ili detalje? Možda o kremi za ruke kraj uzglavlja ili o naslonjaču pred televizorom? Zamišljaš li da sam sama ili me slažeš u stvarnu sliku? Jesam li sretna? Ili me konzerviraš u nepostojanje dok nismo zajedno?

Danas se, kao i obično, vozimo u autu. Slušamo radio. Kupujemo jednak broj peciva kao i svako jutro. Osipamo se, kako tko stiže na cilj. Gledamo, svatko kroz svoju šajbu, rijeka je visoka. Prije poplave, ali ne jako. Ne spominjemo to. Samo svi gledamo. Svaki dan vidimo tu rijeku. Ponekad kažemo i da je volimo. Onako, usput. Ujutro obično ništa nije važno, slike se samo nižu iza tih, od daha muljavih prozora. Fasade, ograde, vozila, psi, ljudi, trava, kiša, ptice.

A ti, ljubiš li me u tim jutrima kad me nemaš i zamišljaš li tada moje noge, jesu li duge i svilene ili im dopuštaš dlačice i hrapavost? Jesi li nježan prema meni dok me zamišljaš ili dodaješ mahnitost kao začinski dio?

Stigla sam na posao. Uvijek je tako, svaki dan. Tamo su ljudi koji su uvijek tamo. Poslije mene će stići još neki. Pozdravimo se uljudno. Netko kaže da je hladno ili da nije hladno. Polako se zadubljujemo u svoje papire. Čuje se šuškanje, šmrcaje i disanje. Do pauze. Na pauzi ponekad upalimo radio. Pa onda on ostane gorjeti. Pa se manje čuju papiri, šmrcaje i prirodna respiracija. Danas se kolegica lijevo malo jače čuje. Njoj nije ovaj dan običan. Kod nje je stigao na red neki drugi dan, onaj što ga se teže podnosi, nije kao ovi što samo prolaze. Nas druge to baš i ne dotiče. I nama će doći jedan takav. Pa nastavljamo svoje bez obaziranja.

Zanima me, zamišljaš li ikada da sam ljutita, ili možda bolje dosadna, da ne radim ništa tek

se ponekad počešem po guzici? Voliš li me i tada, pitam se, a ako me ne voliš, zašto onda to zamišljaš?

I danas smo stigli zajedno kući. Baš kao i obično. Ručali smo. Zauzeli pozicije. Kauč. Stolica. Pod. Fotelja. Tuš.

Pitam se kako me vidiš, kao francusku sobaricu s čipkastom bijelom pregačom, spremnu da ti pod svaku cijenu ugoditi ili kao nespretnu djevojčicu kojoj sve ispada, koja sve prosipa i nikako ne može usmjeriti pažnju na lonce, kuhače i začine?

Kako mi zamišljaš kosu, ovakvu kakva je ili malo sprženu od blajha, da me možeš voljeti zbog modne ludosti? Upada li ti u oči i usta dok se ljubimo ili te samo miluje po licu? Tu kosu što zamišljaš, voliš li je?

Danas je u kući težak zrak, kao da se dosada popodneva kondenzirala u njega. Kao i obično, nije se dao istjerati ni luftanjem, ni glasnom televizijom, ni od omekšivača mirisnom i tek obješenom robom. Sve je bilo kao i jučer. I dan prije toga. I onaj prije njega. Jednostavnosti se poslože jedna preko druge i stišću mi vrat, oči, ruke. Pile me komadić po komadić, nevidljivo se raspadam.

A ti, misliš li nekada o našem seksu, svršavamo li istodobno ili ritualno svatko u svojoj omiljenoj pozi? Daješ li mi neku ulogu ili sam to uvijek samo ja? Vidi li se sve, kao u porniću, ili smo neovisni od kadra kamere? Događa li se to u poplunima i jastucima ili u autopraonici s puno pjene? Moja vagina, je li kao srž rascvjetane orhideje ili je onako, najobičnija, meso, dlake i tako to?

I danas sam još od pet čekala da bude deset, da bude pristojno prestati usluživati svakodnevicu i da se teških kapaka svalim u krevet. Kao i svaki dan, tada je pristojno prestati misliti što još moram i što još nisam. Pristojno je, ili smo barem mi, kći, sin, baka, muž, postavili da je pristojno, biti samo za sebe, barem koji sat na dan.

A ti, vidiš li ikad kako ribam kadu, kad o meni misliš, ima li nešto u sceni znojne djevojke koja se ritmično bori s emajlom i keramikom? Ili se samo naginjem izazovno pa je tada izvor užitka rastvoren kako treba? Reci mi želiš li me takvu ili je mašta uvijek čista poput reklame? Zabrineš li se nekad za mene dok ti falim? Misliš li o mojim nesigurnim kretnjama, nervoznim oprostajima ili sam tada izravna i smjerna? Jesu mi tada bore duboke, jel' mi je osmijeh preširok? Ili sam možda tada koketa, sva u rozom, sva u tilu, sva kao lutka na konce ili štap?

Razgovaramo li nekada u tvojim mislima? Pitaš li me nešto tada, odgovaram li ili se samozatajno smješkam? Vičem li tada što ili šapćem, nudim stihove iza uha, ježim kralježnicu dahom? Ili te fasciniram razložnošću, suvislošću, zrelošću? Možda šutimo ipak, a, kao da ionako sve znamo.

Što moje nikad ne zamišljaš? Koji dio izbjegavaš? Zašto baš to? Zamišljaš li sebe sa mnom? Ili sam sama? Odvojena? Uvijek izvan konteksta?

Trebam li te, ljubavi moja, jer se ne poznaj? Postojiš li uopće, ljubavniče moj, ili te ja zamišljam da mogu zamišljati sebe?

KOPANJE

Jarko sunce paralo mi je rožnicu dok sam se jebala sa susjedom iz plavog bloka. Sve su zgrade u našem kvartu jednake, samo su ulazna pročelja različitih boja. Ostatak je siv i oguljen, kako i priliči nasilnoj urbanizaciji. Njegovo je tijelo izrazito bijelo, nekako prozirno, nederuto, neiskvareno hranom i godinama. Nestaje u mekanim plahtama i izvezenim jastucima prije nego što se obrušavam na njega. Ljubi me i liže po vratu, diše mi glasno u ušnu školjku. Trljam se o njega, privijam, želim što prije osjetiti tijelo. Pokrivač nam se zapliće o noge, gužva se i smeta.

Tijelom mi prolazi prvi val naslade kad se iz susjedina stana začuje standardno urlanje i psovanje, o kurvanju, rakiji, kobilama, birtijama, materama i pizdama. Jednom sam od te susjede posudila šalicu šećera, a ona me u tri sekunde smotala tako da sam satima slušala detalje nemilosrdne sudbine čijem sam trajanju svakodnevno svjedok. Moj ljubavnik se počeo neugodno meškoljiti obeshrabren zvučnom kulisom pa sam mu se, da ga potaknem na akciju, blagonaklono nasmiješila uzevši njegov kurac u usta. Volim što svaki čovjek ima drugačiji okus. Kad lickaš i grickaš uho i usput mirišeš hormone koji naviru iz kože te tomu dodaš okus spolovila, ne možeš ne upoznati čovjeka, kao i kad nekom uđeš u stan pa u tapetama i tepihu i zraku stanuje miris obiteljskih običaja. Ne volim što se u najobičnijim događajima krije seksualno pa mijesiti tijesto za kruh ili ručno tući čvrsti snijeg od bjelanjaka nije samo pripremanje hrane. Taj upliv u intimu koji je vrlo rijetko jednoznačan, stvara mi tjeskobu, zato više volim konkretni seks, u njemu se onda više nema što skrivati, seks je onda zaista samo seks.

Snimili smo se, susjed i ja, tamo na suhomesnatom odjelu trgovine, one kvartovske u koju uđeš kroz izlog oblijepljen reklamom za žvakaće gume. Gledala sam kako rozi parizer pada iz mesoreznice i razmišljala zašto ga onaj moj debeli, žuti mačak tako obožava. Mesoreznica je sjajila, a ploške neukusa su padale, fljas, fljas, u masni papir. Svako jutro gledam taj papir na kojem je istaknuto ime trgovine, uzastopce u redu, crvene boje, koliko god puta stane i mislim na kavu broj dva, na vrijeme, na šišanje, uglavnom na nešto nebitno. I ovaj put sam o tome mislila, ali sam nekako bila sigurna da sam nešto zaboravila pa sam se zagledala u teglice senfa poslagane na vrh frižidera sa salamama. Senf mi nije trebao, ali nešto jest.

- Susjeda, jel' to pišete kolumnu o gorušici?

Susreo se s mojim mutnim jutarnjim pogledom i maničnim nerazumijevanjem.

- Ma, mislio sam, vi pišete, a tako ste se zagledali, ma znate... - spetljao se i već mislio zbrisati kad sam progovorila: - Jeste li za jutarnji seks, na brzaka, bez obaveze?

Nevjerica mu je šibala iz očiju pa sam ga počastila ležernošću rekavši: - Ma ne šalim se, ajmo, samo da platim račun. Znade, mačak poludi kad ujutro ne dobije parizer.

Slijedio me hipnotizirano, nije ništa kupio, valjda je zaboravio.

I tako sad gleda u luster od stakalaca, naslijedila sam ga od bake, onaj što je trenutno hit svakog časopisa za uređenje interijera. Luster se ljuljuška na povjetarcu, razbacuje djeliće sunca po cijeloj sobi. A ja se bavim njegovom kitom. Sviđaju mi se, i kita i on. I podočnjaci koje ljubim, isto mi se sviđaju. A ruke njegove, što mi stišću znojne guzove, one mi se posebno sviđaju. Naš uvod je polako prerastao u ritmično gibanje s postepenim ubrzavanjem, u to je krenula susjedina vešmašina sa završnim cijedenjem, nadglasala je dernjavu one prve susjede, a moje se tijelo uklopilo u divljanje centrifugalne sile.

Mazili smo se još malo i nakon orgazma, lijeno, milo. Došuljao se i čupavi mačak u izvidnicu. Nešto smo pričali, o dlakama, usisavanju, zatim smo jeli sendviče s paradajzom i sirom. Popili smo kavu, crnu, bez šećera. Prolio je malo po stolnjaku, taman u uzorak leptira, bilo mu je neugodno, ali se pravio da nije. Nakon jedno sat vremena nevoljko se ispričao da bi zbilja morao krenuti pa sam ga pustila neka ode gledajući u njegova široka leđa. Nosio je izlizane traperice i ljubičastu majicu kratkih rukava s nekoliko rupica, baš onakvu kakva se obuče kad skočiš u dućan po cigarete. Zatvorio je vrata za sobom, skoro nečujno.

Susjedstvo je naglo utihnulo, valjda da pojača dramski trenutak. Čulo se tiktakanje kuhinjskog sata i lagano drmusanje frižidera u naletima jače struje.

U poodmaklom pubertetu odlučila sam da je prva pričest jedina moguća radnja koja će me popraviti za ovaj gadni svijet. Nisu me zanimala guranja jezika u tuđa usta niti pisanje stihova o ljubavnim patnjama, naumila sam preskočiti fizički kontakt i upustiti se u vezu sa Svevišnjim. Privlačila me pravilnost molitve za uspavljivanje, voljela sam njenu mehaniku ponavljanja. Voljela sam to šturo prevaljivanje preko jezika u nečujnost i neki tamo eter koji nije bjelodan. Voljela sam nedjeljom ujutro ustati i ići u crkvu, bila je to baš dobra šetnja. Mogla sam svježeg uma rekonstruirati protekli tjedan i naći si elemente koji su me činili dobrom osobom. Torturu samog misnog slavlja stavila sam u kutiju onih zadanosti poput škole ili pristojnosti, onog što se danas naziva politička korektnost ili kompromis suživota ili

tako neka teža floskula. Sve je bilo jasno, što se smije, a što ne smije i naoko u sustavu nije bilo tajni. Svidjela mi se ta konkretnost. Šteta što se, zbog jakog naleta hormona i svojevoljnosti, nije mogla duže zadržati. Nestala je skupa s vizijom roza til haljinice kao vrhunca estetike i još mnogo ubrzanije s gorčinom piva i pelina.

Moje prvo seksualno iskustvo svelo se na sram prevaljen preko tijela. Dogodilo se kao sukob intenzivnih poriva u glavi, a u skladu s organizmom. U ugodi je čučala okrutnost jer nisam mogla stvoriti mjesto drugom tijelu u mom. Dostupne slike i stripovi u rijetkim i dragocjenim okolnostima znatiželje nisu me pripremile na vrstu devastacije na koju se pristaje u svrhu užitka. Samozadovoljavanje je privatni čin s lijepom završnicom, nema ništa zajedničko s predavanjem tijela. Nisam imala dovoljnu količinu vjere da u nepoznatom nađem ono što mi treba da bi bilo dobro. I tada sam, nakon na jedvite jade izvedenih radnji koje nisu rezultirale ničim do grčem u želucu, poslije dugo godina pomislila na jednog Zokija, jer nisam imala nikakvo krvarenje niti znak na plahti kako sam to u filmovima mogla vidjeti. Tada sam pomislila da sam možda inicijaciju obavila kao devetogodišnjakinja pa je ovo već drugi put da činim nešto, a da mi se ne događa ništa lijepo, ništa od obećanog.

Kad sam bila klinka, iz zemlje smo kopali dragocjenosti, mi djeca iz novog radničkog kvarta. Nalazili bi Badel čepove, gliste, ostatke cigle, komade betona, žice. Ovisno o igri koja je bila važna taj dan, svaki od tih predmeta postajao je okosnica svih radnji. Čepovi su bili tanjuri za male izmišljene ljude, gliste ručak za neprijatelje, žice ograda ili zamka za napadače. Jasmina je bila četiri godine starija od mene, mršava i prozirna, slabe slamaste plave kose sa zamršenim i krivim šiškama i zaudarala je jako na prženi luk i još nešto što nisam mogla imenovati. Govorila je piskutavo i nisam je uvijek razumjela. Iako nas je oko zgrada bilo baš svih veličina, uzrasta, mirisa, ona je bila osjetno drugačija. Iz zemlje je iskopala zahrđali križ i rekla mi: – Tu ima Majke Božje! Mahnula je prema meni tim križem kao da mi želi nešto baciti na prsa, s nekim čudnim trzajem i širom otvorenih očiju. Nisam mogla reći što me u tome smetalo, ali osjećala sam da ova igra nije kao one naše koje smo do sad igrali. U zemlji je bilo i puno malih bijelih plastičnih križića, kao djeca od ovog velikog ili od te majke. Poslagali smo to po ivičnjaku ceste i ona je nešto mrmljala, ništa je nisam razumjela i jedva sam čekala da me baka pozove na ručak, samo da zbrišem iz tog neshvatljivog zapleta. Pitala sam kod kuće tko bi bila Majka Božja i opisala mami tu našu igru, a ona mi je rekla da bog ne postoji, da je to bio ostatak armature iz temelja zgrade, a da se pomoću tih križića pravilno postavljaju pločice. Takav odgovor, koliko god se mojoj majci svodio na: – Ne pričaj gluposti – meni nije rekao sve. Osjetila sam da tu ima još priče, ali se nisam usudila pitati. Zato sam dugo imala tog boga spremljenog negdje za poslije, kad narastem, kad sve bude

objašnjivo.

Sviđala sam se nekom Zokiju iz prvog ulaza i kad god bi se našli u zajedničkoj igri, morala sam durati zadirkivanja i priče o ljubavi. Nisam imala intenzivne osjećaje prema tom dječaku, teško se sjetim i kako je izgledao. Čini mi se da je bio mršav, ali tada su svi bili mršavi. Dobro mi je ostao u sjećanju trenutak u podrumu u koji smo ulazili iako nismo smjeli, a u kojem su stajale kante za smeće cijelog ulaza i u kojem je nesnosno smrdjelo. Tamo su stajali naši bicikli i on me s leđa potegnuo za kosu i cijelom mi se težinom oslonio na leđa. To je ugledao Marko i od tada se, osim zezanja o ljubavi, u priču uvukla i riječ guženje. Nikoga nisam pitala da mi razjasni što znači ta riječ, samo me bilo jako sram. Smetala me jače nego neke druge i taj spomen na ljubav mi je bio sve gori i gori. Nisam više htjela biti niti blizu Zokiju. Svejedno sam zapamtila da me netko izdvojio za ljubav, baš mene u odnosu na sve druge.

Izdvojila me jednom, za igru, i mala Zemina. Kažem mala jer je bila godinu dana mlađa od mene. U to doba to je kao svjetlosna godina pa sam je zvala mala iako je za glavu bila viša od mene. Ona je bila jedno od one zaštićene djece, kakva su djeca danas, a što je za ondašnje pojmove bilo vrlo rijetko i uvijek u konkurenciji za čudno. Mogla je samo ponekad van, uglavnom samo tamo gdje je mama vidi s balkona i nije se pri tom smjela igrati sa svima niti smo mi onda voljeli igru s njom, jer nije ostajalo mjesta za dječje pomicanje granica. Znali su joj dopustiti da dovede dijete u goste i jednom je ona odabrala mene. Inače, u to vrijeme mi smo bili svačija djeca. Vani smo bili kao čerga, u stanove smo ulazili rijetko, samo kad smo nešto trebali. Ulijetali smo na zahod, po čašu vode ili nešto za pojesti, kako se gdje i kad tko našao. Nismo imali osjećaj zabranjenog prostora. Samo su rijetki stanovi bili kao Zeminin, za njih su trebali posebna najava i specijalni uvjeti. Ne znam zašto je taj dan i kako izabrala mene, ali kad sam došla k njoj ona se silom htjela igrati seksa iza stola. Legla je svom svojom dužinom na mene i počela mi skidati odjeću. Toplim dahom mi je grijala nos, a rukama je petljala po mojoj majici. Na kraju mi je htjela skinuti i gaćice, a ja to nisam željela i jako smo se navlačile kad sam ugledala njenog oca na vratima kako miješa pjenjačom neku masu u plastičnoj zdjeli i smije se od uha do uha fiksirajući nas kroz naočale debelih stakala. Bilo mi je svega previše, ali i dalje nisam znala što je sporno, što ne valja, što se događa. Ne sjećam se jesmo li se igrale nečega još, sjećam se samo da smo jele riblju juhu, da sam je tada jela prvi put i da je poslije više nikad nisam mogla jesti, a da mi se pri tome ne okreće želudac.

Kad mi treba, izdvojim si nekog za igru. Uvijene i nejasne misli o bogu, ljubavi i seksu

ostavljam za poslije. Ne pristajem na iznenađenja. U zemlji ima puževa i glista, prve ubijam, drugima se veselim. Ne prihvaćam mistiku. Volim prozirna tijela, parizer i rupe na majici. Jednostavna sam.

MRTVA HLADNA

Ljudi umiru na različite načine, žene češće tako da ostanu žive. Ipak, možda se to meni iz moje subjektivne i predrasudne prirode čini. Ja, Gabrijela S., umrla sam u tridesetčetvrtoj kad mi je najbolji prijatelj, jugoslavist po struci, rekao da ne znam pisati, ali da zato imam super sise. Da sad ne zvučim kao kraljica drame, moram reći da je tu bilo i još nekih okolnosti: treće dijete, česte migrene, majčina smrt, krediti, bore oko očiju, svakodnevne sitnice i ono najstrašnije, osjećaj da se sve bitno već odigralo i da će se pravilno ili nepravilno ponavljati zauvijek, a da ću se ja samo prilagođavati već viđenom. Zanimljivo je pri tome da u tom svom umiranju nisam bila sama. Jednostavno je pristojno da se nakon smrti ostane živ jer netko treba prati veš i podove i suđe i prozore, netko treba kuhati, peglati, sklanjati, slušati. Zato su i mnoge moje prijateljice, susjede, kolegice, nakon što su ostavile iza sebe ideje, želje i fascinacije, pomalo praznih tijela, nastavljale vjerovati kako su djeca, a ponekima i muž, jedini razlog da se i fizički ne umre. Ta vjera je počivala na maloj bojazni od olajavanja susjedstva što je uvijek dobar razlog da se život nastavi baš onako kako to očekuju neki drugi ljudi. Još i više na velikom strahu od džepova punih kamenja i rijeke, onome što je rezervirano samo za odvažne o kojima se kasnije piše romane i snima filmove, nikako za ove svakodnevne i obične žene. Te masovne smrti nisu nigdje zabilježene i teško im je ući u trag, maskirane su u život i vješto se kriju po kućama i stanovima.

U mojoj tridesetdevetoj počeo je rat u zemlji i ja ga nisam primijetila, barem ne onako kako bi se to očekivalo od mene. Nedostatak novaca, hrane, povremeno struje i vode, torbe spremne za bijeg, sve je to bilo dio svakodnevice, i imala sam osjećaj da se meni uopće ne događa. Troje djece je raslo. Zadnje, petogodišnje, jedino nije u potpunosti razumjelo što je taj rat. Ne bih ni ja baš sad znala objasniti, ali rat je bio etapa kao i svaka druga.

Plakala sam kad je muž mobiliziran. Nisam znala hoće li se vratiti, jednako kao i danas kad se sa svojih poslovnih pritisaka i zapleta vraća, a kao da se ne vraća. Nikada ne znam je li njegovo srce u stanju podnijeti korporacijsko ratište poslije kojeg se ne dobiva spomenica. Odlazila sam s djecom u podrum na prve zvukove sirene, danas se sklanjamo iz sobe kada dolazi prekrcan stresom pa je poput izgrizenog vuka. Punila sam vreće pijeskom za male prozore s rešetkama u podrumu zgrade, danas gradim tampon zone kada djeca polude, kada ne mogu jedni s drugima. Kuhala sam grah između fućkanja dvije granate, trčeći svako malo u stan promiješati ga. Grah bi uspio, ali bi se često ukiselio jer nisam mogla po njega, ako bi granate učestale. Jeli smo tada Rambo kekse i igrali tablića, bezbroj partija jednu za

drugom. I danas kuham u ratama, između njihovih potreba, i često bacam hranu iako se ne ukiseli, nego ne odgovara svakom danu svako jelo, izvolijevanja su dio života kao i beskrajni TV program. Sve se svodilo na ono koliko toga nemamo i kako to nemanje rasporediti na sve što nam treba, danas taj tekst pripisujem našim emocijama. Imala sam zadatke, matica se uvijek pobrine za svoje najbliže i iz okolnosti u kojima se nalazi crpi najbolje moguće. I danas ih imam. Strah je tada bazdio iz pidžama, lonaca, stolnjaka i polica, iz zidova, travnjaka, prozora i poštanskih sandučića, ali ja s njim zaista nisam imala veze, kao što ni danas nemam veze s rastućim fašizmom, globalnim zatopljenjem, sveopćim strahom od glutena, mesa i GMO proizvoda.

Da me je rat zatekao pet godina prije, mogla bih ga okrivljavati za ukradenu mladost, za pljačku snova, za gubitak ideala i za sve ono što sam željela, a nije mi se dogodilo. Tada, u tridesetčetvrtoj, najgore su bile noći. Legla bih u krevet i nebo bi se, crno poput najgoreg mraka nabiralo, frkalo i na kraju me proždiralo. Poplun bi postao zapetljani vrtlog, sazdan od pokvarenih koncentričnih krugova koji se sporo, ali nezadrživo, bez mogućnosti ikakvog uzmaka vezao u debelu, masnu omču. Jastuk je propadao i postajao rupa iz sna u koju se ponire, nekad na trzanja, na etape, a nekad poput bujice, u mlazu, ravno u bezdan. Hvatala bih se za okvir kreveta, za muževu ruku ili glavu kad bi bio tu, plakala, ustajala, palila svjetlo, pušila na balkonu dok bi me komarci grizli. A muž me volio, djeca su bila zdrava i sve je imalo svoj savršeni tijek. I novaca je bilo, na čekove i minuse, ali bilo je. Nisam imala pravo na poplune koji se gužvaju i zatvaraju mi pristup zraku pa sam tako, taj svoj osobni pad, preživjela umrijevši.

Ostala mi je laka mehanika monotonije, zadanost dana, diktat preživljavanja. U taj se koncept uklopio i rat. Odvesti djecu na sigurno kad je najgore, kupiti crni kruh i mlijeko, hranu za mačka i ostalo ako ostane što novaca. Ponekad čak i voćni jogurt. Jednom sam se uzoholila pa sam ga cijelog sama pojela. Nisam na to imala pravo pored troje dječice, čak ni kad mu prođe rok trajanja. Danas bi mi možda netko i oprostio pokoju ekstravaganciju, ali davno sam ostavila sve potrebe iza sebe.

Tada, a ni sada, nisam imala kome ispričati koliko mi fali onaj osjećaj da se recimo, nakon ugodnog boravka na moru, pri povratku kući, sve može promijeniti na bolje. Falila mi je ta mrva iluzije koja se nakon sreće bar nekoliko dana zadržava u čovjeku. Onaj trenutak u kojem maštam da je sve moguće. Željela sam ponovo osjetiti ushit zbog nekoga ili nečega, ali da u pitanju nije osjećaj koji se očekuje od mojih uloga, da nije ona ljepota sreće koju doživljavaš zbog svojih najbližih, zbog njihovih uspjeha, nego neka moja mala sreća, neko

veselje tamo negdje iz leđa, zbog kojeg se rumenim i gledam razdragano kroz prozor iako se kroz prozor nema što vidjeti. Željela sam opet vjerovati da se neke stvari mogu samo meni dogoditi, ne mojoj funkciji, nego baš meni. I izvan tih licemjernih moralnih ograda u kojima više nisam imala pravo na življenje, nisam zamišljala sreću. To sam htjela reći, objasniti, izvikivati, nacrtati, to da više nema zamišljaja, čak ni ako se potrudim obrisati sve samozadane barikade i nametnute vrijednosti. Nisu postojale okolnosti koje bi mome tijelu vratile duh. Um ih je izbrisao, razvalio, spalio.

U četrdesetdrugoj godini, kada je već i rat odustao od nas, djeca redovno krenula u školu, a suprug sve češće spavao kod kuće, meni su se počele raspadati ruke. Ekcem je oduvijek bio moja boljka, ali sada je preuzeo šake u potpunosti. Ljuštile su se i izgledale kao da sam ih taj tren do zglobova umočila u vrelo ulje. Osim što su mi se komadi kože listali s ruku, između prstiju su se otvarale rane. Bojala sam se da će mi kroz njih početi viriti kosti. Nije to boljelo, samo je nesnosno svrbjelo i otežavalo sve moje kućanske poslove. A nisam od njih odustajala, nikada se ni suđe, ni čarape, ni zahod ne peru sami od sebe. Gumene rukavice pojačavale su svrab do suznih očiju, a Vim i Čarli pržili bi tako da bih morala zaustaviti dah da to izdržim. Doktor se čudio stupnju agresije upalnog procesa i rekao da osim fizičkog mora imati i psihičko uporište. Pitao me je li neka trauma u pitanju jer su tijelo i duša jedan sustav. Htjela sam mu objasniti da ne koristim sredstva za smirenje niti gledam televizijske sapunice poput ostalih mrtvih domaćica, ali da i dalje savjesno obavljam sve poslove majke i žene. Htjela sam izgovoriti da mi pri tome dani nemaju ni uspona ni padova i da ih ne osjetim čak i kad odnekud stignu događaji koje svi drugi teško podnose. Htjela sam mu reći da nisam sklona traumama, da je problem u mojem nepostojanju koje traje godinama i da mi posebno zato nisu jasne ove moje ruke. Ipak, rekla sam, znate, doktore, granate i onaj moj na ratištu, a djeca su mala, svi smo hvala bogu na broju, i živi se i dalje, ali znate kako je... Naučila sam pravilno odgovarati na pitanja u svakodnevnom govoru. Doktor sućutno kima, piše recept za tablete koje smiruju živce i preporučuje Pavlovićevu mast da se ublaži upalni proces. Objašnjava ono što već znam, ekcem nikad ne nestaje, samo se povremeno javlja u većoj mjeri, na meni je da budem mirna, racionalna, koliko mi to vremena dopuštaju i da, što je moguće više, izbjegavam kontakt s kemikalijama i prašinom. Ja kažem da samo neka smo mi svi preživjeli, neka nismo na cesti, ni gladni ni bos pa proći će i ta kožna napast. Lažem da smo svi na broju jer sebe već odavno ne brojim.

Sada su zahvaćeni svi pregibi na tijelu, zadnje sam primijetila ušne resice. Čekam da krene prema licu, možda mi kao u treš filmu o zombijima počnu otpadati obrazi pa mi lubanja izviri pred svima. Ali ja se neću puno obazirati, naučila sam mrtva živjeti, neke je stvari

besmisleno mijenjati. Oživljavanje bi samo zakompliciralo stvar.

U to neko doba, kada sam počela nestajati, još je u kući bilo smijeha i dana kada sam mislila da ću se izvući. Već sam tada imala laktove koji se ljušte, ali nisam im pridavala pažnju. Sjećam se muževljeve ljubavi i strpljenja u trenucima kada bih od panike ostajala bez daha iz straha od trudnoće, on bi me tješio, kako samo on zna, govoreći mi da nisam opet trudna nego samo malo debela. Tada je to bilo urnebesno smiješno i znali smo od panike raditi zabavu. Cerekati se, štipati i ljubiti, da se bar na koji tren ne misli na uzroke i posljedice svake životne radnje. Usputno je, zajedno s mojim morama i nesanicom, njegovom iscrpljenošću i nezainteresiranošću, sve to nestalo i sad se smijemo uglavnom samo kad nam dođu gosti. Tragediju razvodnjuju klinici. S djecom je lijepo, u njima ima emocija, sreće, želje, pa se na njih švercam. Njihovi će uspjesi postati moja zadovoljstva. Čekaju me njihovi ljubavni jadi, masturbacije, abortusi, pijanstva, razočaranja, ideje, ideali, usponi, padovi, fakulteti, zaposlenja, vjenčanja i krstítke, sve po redu kako me s kojim što dopadne. Slavit ću i prisvajati njihova dostignuća te se naočigled svih zaobiljno fizički raspadati poput strvine na jakom suncu. Sretna sam što imam djecu.

JESAM

Idem pod tuš. Pitaju o smještaju čarapa, punjača za mobitel, flomastera, čokolade. Ne odgovaram. Bježim pod toplu vodu. Zvoni telefon. Vijesti se čuju preglasno. Vjetar navaljuje na prozor. Oni me čuju, registriraju pozadinski, ali ničim ne pokazuju da ih zanimam. Od spavaće sobe do kupaonice imam dva metra i pet stepenica. Nema prepreka, put za bijeg je predug.

Stopala u udobnim šlapama guram po prašnjavom parketu. Kisela su. Zanimam zvukove iz dnevne sobe, ulazim u svoju tišinu, ona žulja, zatvara razgovor i otvara paniku. Na moždane sinapse lijepe se strahovi i nesigurnost, nesmiljeno kreiraju stvarnost. Leća oka u polumraku hodnika privikava se na iskrivljenost, ostvaruje pukotinu. Svjetlost lomi zbilju, jesam je ljepljiva masa, proviruje neprihvatljivost. Odbacujem se, preživljavam, jesam.

Prsti u šlapi su znojni, gljivice u nožnim noktima bujaju. Nepokorive su. Osnovni oblik života. Vremešna sam, imam tvrdi žutu kožu, urasle rožnate dijelove. Upornost i tiha živost krčkaju pod noktom. Mikoznim stopalima kročim na stepenište, stepenica se naoko ljulja, labavost bez posljedice uobičajena za san, malo propadnem pa se sve naglo poravna. Nesigurnost vreba.

Kosti su mi seksi. Statistika mi to omogućuje. Nešto mora biti lijepo, bijelo, pravilno, mat. U dubini materijala, skrivene kao i misao. Do njih mogu teorija i smrt.

Ne palim svjetlo, dišem. Tama i dah. Dijafragma, plitko disanje, ono iz trbuha. Vježba da budem bolja, svježija, usklađenija. Uдахnem i izдахnem, bez gušenja i bez zvuka. Nos fućka i škripi, dišem ustima. Tiho hroptanje. Disanje je borba. Devijacija septuma, predimenzionirane tonzile, halapljivost prema kisiku, žudno hvatanje iako ne izranjam iz vode. Nečujnost ne poznajem, glasanje je želja za pažnjom. Teško dišem, a nije seks u pitanju, samo dišem.

U kupaonici je toplo. Skrivam se, bježim od odraza. Neonka u suradnji s bjelinom pločica napada. Pregibi na prstima ruku postaju sve širi, koncentrično rastu u male panjeve, po pet centralnih i naznake malih pri vrhovima prstiju. Uranjam ih u toplu vodu i skrivam u pjenu. Na podlakticama pulsiraju estuariji žilica i kapilara. Prste zamišljam u njima, provlačim ih kroz mokru kosu onog za kojim čeznem. Preslagujem se, tjeram samoprezir iz samoće i tišine. Opuštanje žila, prirodan protok, ruke puštaju grč.

Stopalo oslanjam o rub kade, izviruje potkoljenica s ožiljcima depilacije, razrezujem nogu duž fibule: nakon što bi iscurila krv, što bi ostalo? Ljudi što prolaze kroz mene, vole me, vrijeđaju, diraju, ljube, nasmijavaju, pile, ignoriraju, zabavljaju, zadužuju, rastužuju, razdražuju, ostavljaju tragove, bez dokaza. Režem mlohav i strijama izbrazdan trbuh, rubovi se rastvaraju kao ruža. Ponovljene radnje slažu se u kožu, dube usjeke i rovove. Utiskuju se, stružem ih kao taman ten nakon što se oprostim s morem. Ciklusi tijela samo su nadogradnja, listovi masnog tijesta. Sve je tu: krnje radnje, ovlaš radnje, radnje do kraja, utrnule ruke, loš razgovor, kriva komunikacija, jednosmjerna, dvosmjerna, trosmjerna i unazad, pa sa zaletom još jedna. Tu su i poznati smjerovi na nepoznatom putu, mljeveni prsti sa zanokticama, zub okrhnut na plod lješnjaka, utori sina u maternici, želje pod noktima i u korijenu kose, mutan pogled.

Para vrole kupke na vjeđe spušta znoj i on se cijedi kraj ušiju, niz nos, u oči. Gubim bistrinu pogleda, sve je odmah bolje, vivisekcija smekšava žustrinu. Opuštaju se udovi i sive stanice, u toplinu, u mir, u miris kadulje i limuna. Nema zapleta, sve staje. Dišem.

Bešumno ulijeće noćni leptir. Ostavlja zlatni trag na pločicama, puže po stijenci kade. Njegovo je tijelo precizno tkanje, svaki milimetar brižno isplaniran. Moje nije takvo, sada to još bolje vidim. Noga mi je kao zmijska koža pred promjenu, trbuh mi se prevrće. Motri me iza paučinastih krila, teško podnosim pogled. Što ne letiš? Seciram naslage, teške dojke, svu sebe. Približava se međunožju, sporo i suzdržano. Rezova tu ima raznih, ožiljaka također. U sjaju uglancane plastike skupljam se u klupko, smanjujem vidljivost pojedinih dijelova. Mahnem rukom, uplašio se, pada. Sapunica klizi niz bedra, ne pogađa ga. Panično se batrga. Mičem kvrgava stopala, izbjegavam ga. Ne želim ga pipnuti, da mi se ne ulijepi u prste. Nestani! Kvrge i pregibi se vide. U bijeloj kupaonici moje tromo, lijeno, premekano tijelo prelijeva se samo po sebi dok me gleda noćni leptir. Idi, trebam mir za mržnju.

Dozivaju me, doći će prijatelji. Moram izaći. Toaletnim papirom primam kukca, krhko tijelo puca pod prstima. Stisnem ga još malo. Uplašim se zla u sebi. Mirisom ulja za bebe tjeram strah, žustrim pokretima izravnavam osjećaj, prizivam običan dan. Zamotavam se u mekani ručnik, kosu vežem u pletenicu, lice njegujem finom kremom. Približavam se ogledalu, u sebi kažem ko te jebe, šta me gledaš, ravno.

Ostavljam sluđeni pogled u kupaonici i siđem u kuhinju peći palačinke. Doći će prijatelji. Pričat ćemo o svemu. Sudjelovat ću umjereno, pokojom dosjetkom. Opustit ću se, znam da hoću. Grlit ćemo se, možda i zaplešemo. Smijat ću se, ja se jako volim smijati.

NEBO

Svoje bore ne punim puderom ni kremom, punim ih tugom jer su nam danas isključili plin. Nije da nisam platila račun, već su ga isključili cijelom naselju. Nema nas dovoljno živih da bi nam ga puštali, uostalom, kažu da na njega samo kuhamo. Grije nas toplana, netko tamo negdje nema računicu. Po ulici sada starci guraju tačke s plinskim bocama, posudili su ih iz vrtova, kao što su vrtovi posudili zemlju oko zgrada od nikad izgrađenih dječjih igrališta. Djece u kvartu ionako više nema, samo ti povijeni ljudi i njihova muka. Uglavnom, da se sad ne izgubim, ne mogu ništa skuhati jer imam peć na plinske ringove. Trebam kupiti novo crijevo, diznu i to sve instalirati nasred kuhinje jer za plinsku bocu nema mjesta. Ostarjela sam u tom kvartu i postala dotrajala i nepotrebna, skupa s njim. Zato bore spominjem, nisu one inače neka moja tema. Kad malo bolje razmislim, ne znam je li išta više moja tema. Tu sam radila, u tom kvartu, i u njemu je tada sve bilo veliko: i tvornica i ideologija i broj radnih mjesta i broj udarnika. Jedina tvornica bešavnih cijevi, govorili smo. Danas kažu *u ovom dijelu Europe*, nekad je bilo *jedina*, bez suvišnih dodataka. Kako se mijenjalo vrijeme, tako je nestajala potreba za tim posebnim cijevima bez šava. Jednako tako je nestala potreba za mojim radnim mjestom, diploma inženjerke metalurgije zaslužila je mjesto u muzeju. Sada je nestala potreba za plinom, ne razumijem najbolje sva ta nagla nestajanja. I moj je muž nestao, kažu da je pobjegao u Ameriku. Ne znam u koju niti zašto. Dandanas, iako je od bijega prošlo sedam godina, ujutro za kavu serviram dvije šalice. Nije u pitanju praznovjerje, samo navika. Šalicu sam pokušala razbiti, zveknula je u sudoper i ostala neokrznuta. Ne mogu je cijelu baciti u smeće, nije mi jasno zašto. Još me više brine što je svaki dan zamazana, iako kavu lijevam samo u svoju.

Nije me uništio gubitak posla. Bilo je u meni još onog nečeg, možda prkosa, a možda naivnosti, nikad nisam sigurna koje je od tog dvoje zaslužnije za preživljavanje. Pa sam krenula vlakom u veliki grad, po novi posao. Svaki bih dan prelazila pasarelu. Nikada nismo imenovali most koji omogućava dolazak na željezničku stanicu, a da se ne preskaču šine pruge. Saznala sam mu ime kada su nam ga zatvorili. Novinarima je nedostajala riječ za veliki naslov. Snalazili smo se, radnici putnici i ubogi studenti, kako smo znali i umjeli. Nekad smo se penjali na zaustavljene kompozicije, prolazili kroz vagone, padali po šinama, mazali se crnim uljem. Nekad bi nas skupili na autobusnoj stanici oni s autima. Stali bi na busnu i viknuli: – Ide ko na vlak?! Pa bi se stiskali do stanice. Bili smo snalažljivi ili smo hodali, zdravo je za srce i samo je pola sata duže. Tko nam je kriv što nam je kvart s krive

strane. Nisam to tada shvaćala, ali obruč se već tada stezao.

Puno teže sam prihvatila činjenicu da on nije izdržao. Prvu sam godinu djelovala, obijala šaltere, pisala pisma, kukala, plakala, molila za pomoć. Iako mi je ostavio jasnu poruku: – *Idem. Moram. Ne traži me, vratit ću se brzo* – činilo mi se da je u pitanju nešto protiv čega se trebam boriti. Angažirala sam udruge za nestale, raznorazne zaklade, činila moguće i nemoguće pa i one opskurne poteze, poput vračara i prizivanja duhova. Nadu mi je budilo sve, od kurtoaznih odgovora da će učiniti što je u njihovoj moći do pisma potpore iz prekooceanskih ureda za izgubljene osobe. Većina mi je nudila tablete za živce, posebno je na tome inzistirao moj sin. Znao me primiti za ramena, treskati me i moliti da prestanem. Nije mogao razumjeti kako je kad ti bez detaljnog objašnjenja otmu osobu za koju je vezano sve važno u tvome životu.

Svaki dan hodam kroz šumu. Šuma grli tvornicu i skriva je od naseljenika kvarta, da ih hrani, a da im nije ružna. U šumi je vrtić, sportski tereni za odbojku, rukomet, tenis i minigolf. I olimpijski otvoreni bazen. I kuglana. I kino. Od svega toga funkcionira samo vrtić, sa sve manjim grupama djece. Ostalo propada. Najvrjedniji dio kompleksa su metalni dijelovi koje prodaju u staro željezo. Noć skriva devastiranje. Fotografiram promjene. Upisujem ih u knjigu. Posvuda su tragovi legura velikih kipara. U šumi ih je najviše: Ivan Kožarić, Branko Ružić, Vera Fischer, Mila Kumbatović, Milena Lah, Josip Diminić, Peruško Bogdanić, Ratko Petrić, Petar Barišić, Zlatko Zlatić, Dubravka Duba Sambolec... Hrđaju već dugo. I životare u visokoj travi među komarcima. Odolijevaju nestajanju, ne znam kako je to moguće. Hodam i fotografiram *Naš život*, grmlje u dnu bazena, čovjeka koji skuplja opuške *Crne vizije 1*, *Slučajan oblik s tezom*, ženu s praznom Konzumovom vrećicom, psa bez oka, *Zid*, bršljan na ogradi Željezare, *Visoki napon*, salatu u vrtu, temelj izgorjelog kina, *Čovjek stroj*, malu visoku peć na minigolfu, *Crne vizije 2*.

Za vrijeme moje manične potrage za mužem pokazali su mi kako koristiti društvene mreže. Umišljala sam da će me potražiti. Prihvaćala sam prijateljstva nepoznatih ljudi sve u nadi da se u jednom od njih skriva on. Ukucavala sam u pretraživač sve kombinacije imena koje bi mogao koristiti: *Zeljko Marin Chile*, *Marin Željko U.S.A*, *Željko Marin Toronto*, *Marinov Željko Paramaribo*... Istraživala sam povijest moguće prisutnosti na internetu, ne bi li negdje ležao putokaz, znak. Ništa od svega toga nije se pokazalo uspješnim niti korisnim.

Sve što fotografiram postavljam na zid profila. Sustavno, s datumima, engleskim tumačenjima, dnevnički iscrpno, pedantno i detaljno. Ostavljam mu trag, ako ga ikad bude tražio.

U šumi volim jezerce. I crvene ribe u mulju. Umjetni slap i mjedenog klinca što piša u vodu. Klinac je neki dan nestao. Jezero se polako smanjuje, jer nitko ne piša u njega. Ne znam je li se netko pobrinuo za ribe. Mislim da su uginule u blatu. Poput njih, u tišini kopnim. Relikvija sam prošlog vremena, neiskoristiva za reciklažu.

Voljela bih da je on sada tu. U potrazi za njim i sama sam počela nestajati. Redovito sam padala u nespovijest od umora i rastrojenosti pa sam se u svrhu preživljavanja postepeno prepustila odustajanju. U tih godinu dana nisam saznala baš ništa. Po gradu se proširila priča o Americi. Nikad nisam saznala od kuda je krenula i koliko je istine u njoj. Držala sam je se grčevito, morala sam naći barem jedan konkretan podatak.

Na samom ulazu u kvart smještene su dvije građevine. Jedna s mantrom *Život je bolji nakon smrti*, druga s mantrom *Kupujmo naše*. Jedna ima zvonik u kojem je snimljeno zvono pa se megafonom zvuk pušta točno u podne, a druga benzinsku, samouslužnu. Bilo ih je strah da na njih ne prijeđe blijeđenje, oksidacija, korozija, apšisanje pa su na samoj granici. Obruč se zaista steže. Propadanje navire sa svih strana. Povremeno izađem starom prugom kojom već godinama ne voze vlakovi. Ona vodi do napuštenog tunela. S druge je strane grad. Nitko je ne koristi. Brojim drvene šlipere natopljene kolomazom. 2142 komada i izlaz. Što bih tamo mogla slikati? Tamo vani? I tko će ga dočekati ako se vrati?

Nakon godine dana potrage uvjerali su me da se na društvenoj mreži dogodi i ono što je u stvarnosti nemoguće. Svaki dan otvara se mogućnost njegove prisutnosti. Svaki dan stižu mi pohvale fotografija, ponude za kredite i pozajmice, zahvale za prijateljstvo. Ti isti nepoznati redovno mi šalju još jednu poruku: - *Vaš muž nije nestao već živi s vama*. Čitala sam da postoje ti virusi koji se povremeno pojavljuju na računalima i svima šalju iste poruke, iako one nikome nemaju značenje. Zato ih ja brišem čim se pojave, da mi slučajno ne zaraze računalno.

Jučer sam slučajno laktom srušila njegovu šalicu na kuhinjske pločice. Rasprsnula se u tisuću komada. Od šoka sam na dugi trenutak zaustavila dah. Zatim sam uzela fotoaparat i počela slikati dijelove, jedan po jedan, strpljivo do savršenog kadra. To je trajalo satima, nisam htjela odustati niti od najsitnijeg dijela. Htjela sam sačuvati šalicu barem tako ako se ikad vrati, nećemo moći kavu popiti kao nekad, ali ću mu moći pokazati koliko me boljelo kad je nestao i zadnji njegov trag u kući. Pojavio se neki čovjek i silom meo komade keramike, a meni se u tijelu kovitlao bijes ravan ludilu. Vikao je na mene, grabio me. Uplašila sam se. Fotoaparatom sam ga opalila posred lica i kad je šiknula krv iz nosa, gurnula ga niz stepenice neka se kotrlja i ostavi me više na miru.

Obruč je zatvoren. Mogu gledati samo prema gore. Probavam aranžirati nebo. Fotografiram ga cijeli dan. Ruke su mi vezane. Tražim komadić na koji će svi biti ljubomorni. Kad ga postavim na mrežu, da svi poželev komadić mog neba. Strpljiva sam, savršena fotografija to traži od mene. Ne znam kakvo je nebo iznad Amerike, nisam ga nikad uspjela zamisliti.

Natalija Miletić

Rođena 1977. u Sisku. Diplomirala je komparativnu književnost i filozofiju na Filozofskom fakultetu u Zagrebu te na dodatnom studiju teatrologije i bibliotekarstva. Radi u knjižnici Gimnazije Sisak.

Objavljivala je kratke priče u književnim časopisima i na portalima. Nagrađena je prvim nagradama na regionalnim natjecajima Kratka priča je ženskog roda 2012., Lapis Histria 2013. i Ulaznica 2015. godine.

Nastupala je na Pričiginu, Festivalu kulture i snova, Kalibar bestivalu, Literitoriji i FEKP-u.

Moderira i kreira književni program i večeri Connect/Reflect u Galeriji Striegl u Sisku.

Vodila je radionice kreativnog pisanja u klubu Skwhat, Matici hrvatskoj, Udruzi slijepih SMŽ – Sisak.

Objavila: *Nisam* (kratke priče, 2016).

Biblioteka Mali rakun

knjiga 76

Natalija Miletić

NISAM

drugo, izmijenjeno izdanje

© 2023 Natalija Miletić

© za elektroničko izdanje: Društvo za promicanje književnosti
na novim medijima, 2023

Izdavač

Društvo za promicanje književnosti
na novim medijima, Zagreb

Za izdavača

Krešimir Pintarić

Urednik

Tihomir Dunderović

Fotografija

cottonbro studio / Pexels

Objavljeno

10. rujna 2023.

ISBN 978-953-374-141-3 (HTML)

ISBN 978-953-374-142-0 (EPUB bez DRM)

ISBN 978-953-374-143-7 (PDF)

ISBN 978-953-374-144-4 (MOBI)

Prvo izdanje

Algoritam, Zagreb, 2016.

**Knjiga je objavljena uz financijsku potporu
Grada Zagreba i Ministarstva kulture i medija
Republike Hrvatske.**